

GMINA GRABOWIEC

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA
PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
W GMINIE GRABOWIEC
NA LATA 2016 – 2023**

Grabowiec 2015

Spis treści

WSTĘP.....	4
I WPROWADZENIE	7
1. Podstawy prawne i organizacyjne tworzenia strategii	8
2. Zgodność celów strategii z innymi dokumentami strategicznymi	11
3. Procedura tworzenia strategii.....	17
II CHARAKTERYSTYKA GMINY GRABOWIEC	19
1. Rys historyczny, położenie i podział gminy.....	19
2. Sytuacja demograficzna.....	21
III DIAGNOZA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH.....	24
1. Rynek pracy i bezrobocie	24
2. Edukacja	28
3. Kultura, sport i turystyka	31
4. Ochrona zdrowia.....	34
5. Bezpieczeństwo publiczne.....	35
6. Pomoc społeczna	38
7. Niepełnosprawność	43
8. Problemy uzależnień i przemoc w rodzinie.....	45
9. Starzenie się społeczeństwa	49
10. Analiza SWOT	51
11. Podsumowanie diagnozy	57
IV CZĘŚĆ PROGRAMOWA	58
1. Misja i wizja, cele oraz kierunki działań i harmonogram	58
2. Monitoring i ewaluacja wdrażania strategii.....	74
3. Konsultacje społeczne	75
V UWAGI KOŃCOWE.....	76
VI SPIS RYCIN I TABEL	77

WSTĘP

Polityka społeczna oznacza racjonalną działalność państwa i innych podmiotów zmierzającą do kształtowania ogólnych warunków pracy i bytu ludności, pożądanych struktur społecznych i stosunków społeczno - kulturowych, służących efektywnemu i sprawiedliwemu zaspokojeniu potrzeb społeczeństwa. Na poziomie lokalnym jednym z podstawowych narzędzi służących jej realizacji jest strategia rozwiązywania problemów społecznych.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych stanowi wyzwanie dla samorządu gminnego, a szczególnie dla instytucji i organizacji pozarządowych, które będą wdrażały poszczególne jej cele. W związku z nową Perspektywą Finansową Unii Europejskiej na lata 2014 - 2020 przed samorządem stoją nowe zadania z zakresu polityki społecznej. Rozwiązywanie problemów społecznych jest procesem długofalowym, dlatego konieczne jest strategiczne podejście do problematyki polityki społecznej.

W latach 2006 - 2015 Gmina Grabowiec z powodzeniem podejmowała działania w sferze pomocy społecznej a Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Grabowiec na lata 2016 - 2023 stanowi kontynuację opracowanego przez Zespół ds. aktualizacji strategii - dokumentu, którego cele w znacznej mierze zostały zrealizowane.

Zrealizowane zadania przyczyniły się do wzrostu roli pomocy społecznej w Gminie Grabowiec. Strategia umożliwiła rozwój usług społecznych, wpłynęła na zwiększenie aktywności osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w życiu społecznym i zawodowym oraz tworzenie nowych organizacji pozarządowych działających na rzecz społeczności lokalnej.

Dzięki posiadaniu Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych od 2006 roku instytucje i organizacje pozarządowe miały możliwość ubiegania się o fundusze rządowe i unijne gdyż jednym z warunków absorpcji środków finansowych było posiadanie powyższego dokumentu.

Realizowana w latach 2006 - 2015 Strategia otworzyła wiele możliwości finansowania, co wpłynęło na zrealizowanie cennych i innowacyjnych projektów. Zaznaczyć jednak należy, że dokument ten został stworzony przede wszystkim z uwagi na konieczność usystematyzowania, sprecyzowania spójnych celów i priorytetów, a także umiejętności budowania sekwencji działań, które będą formą wdrażania strategicznych celów.

Obecny dokument ma charakter wieloletni i został przygotowany na lata 2016 - 2023. Niniejsza Strategia jest zgodna z założeniami dokumentów strategicznych przygotowanych na

poziomie europejskim, ogólnopolskim i samorządowym odnoszącymi się do polityki społecznej. Dokument umożliwi ubieganie się o środki zewnętrzne m.in. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej oraz będzie materiałem wyjściowym do opracowania szczegółowych programów i projektów pomocy społecznej.

Jak pokazuje dotychczasowe doświadczenie, budowanie Strategii wymaga dużego wysiłku zespołu ludzi. Ważna jest tu zasada partnerstwa wskazująca na potrzebę zaangażowania lokalnych podmiotów aktywnie działających na rzecz rozwiązywania różnych problemów społecznych, które wykonują zadania w sposób profesjonalny zgodnie z zasadą efektywności koncentrując i łącząc swoje najlepsze zasoby.

Opracowana Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Grabowiec na lata 2016 - 2023 stanowi jeden z najważniejszych dokumentów o charakterze strategicznym w zakresie polityki społecznej. Problemy społeczne są nie tylko dostrzegane, ale i w sposób konsekwentny realizowane z uwzględnieniem partycypacyjnego modelu włączania organizacji pozarządowych w odpowiedzialność za rozwój lokalnej polityki społecznej.

W Gminie Grabowiec organizacje pozarządowe uważa się jako skutecznego i rzetelnego partnera w rozwiązywaniu problemów społecznych. Opracowując cele strategiczne wzięto pod uwagę zarówno zasadnicze problemy występujące w Gminie, jak i grupy osób wymagające szczególnego wsparcia. Realizacja przyjętych celów wpłynie na poprawę jakości życia mieszkańców gminy. Zmiany zachodzące w życiu społecznym, nowe zjawiska społeczne, złożoność problemów, powodują, że Strategia ma charakter dokumentu otwartego i poddawana będzie permanentnej ewaluacji, w celu jej dostosowania do aktualnych i rzeczywistych potrzeb.

Na uwagę zasługuje fakt dużej aktywności instytucji i organizacji pozarządowych w zakresie opracowywania Strategii na każdym jej etapie, a także duże zaangażowanie przy działaniach diagnostycznych, wymianie informacji i analizie SWOT. Zaproszenie zarówno podmiotów publicznych, jak i niepublicznych do tworzenia Strategii umożliwiło udział podmiotów na równych zasadach tworząc w ten sposób partnerstwo zmierzające do efektywnego udoskonalenia całego systemu i platformy do współpracy.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2016 - 2023 poddana została szerokim konsultacjom społecznym, co pozwoliło na uzyskanie akceptacji społecznej dotyczącej głównych celów strategicznych odpowiadających na lokalne potrzeby.

Reasumując Strategia na lata 2016 – 2023 posiada cechy kluczowe dla programowania strategicznego: wielowymiarowy charakter, bowiem dotyczy problemów społecznych trudnych do rozwiązania odczuwanych przez duże grupy szczególnie zagrożone, spójność między celami w powiązaniu z innymi celami, horyzontalność w odniesieniu do różnych

sektorów w powiązaniu z edukacją, opieką zdrowotną, wymiarem sprawiedliwości, podejście systemowe poprzez logicznie powiązane w całość działania rozciągnięte w czasie, partycypacja społeczna poprzez angażowanie partnerów posiadających doświadczenie i wiedzę, elastyczność i ciągłość programując, że założone działania będą kreatywne, dostosowane do zmieniających się warunków w otoczeniu. Dzięki ewaluowaniu i monitorowaniu działań uzyskana zostanie kontrola nad jakością działań i osiągniętych rezultatów.

Dokument strategiczny składa się z pięciu części. W pierwszej z nich zostały przedstawione podstawy prawne tworzenia dokumentu oraz jego uwarunkowania strategiczne i programowe. Druga część strategii obejmuje podstawowe informacje na temat gminy oraz opis sytuacji demograficznej w gminie.

Trzecia część zawiera diagnozę sytuacji społecznej w Gminie Grabowiec przygotowaną w oparciu o dane pozyskane z instytucji i organizacji działających na terenie gminy oraz w trakcie spotkań warsztatowych z przedstawicielami różnych środowisk. W podsumowaniu drugiej części dokonano analizy SWOT oraz zamieszczono diagnozę problemów społecznych występujących na terenie Gminy Grabowiec.

W czwartej - programowej części strategii, na podstawie wniosków płynących z przeprowadzonej diagnozy oraz przy uwzględnieniu kompetencji samorządu gminnego, zostały sformułowane: misja, cele strategiczne oraz kierunki działań niezbędnych do podjęcia w okresie obowiązywania dokumentu, zostali wskazani realizatorzy strategii, przedstawione źródła finansowania i harmonogram realizacji wyznaczonych kierunków działań oraz prognoza zmian w oparciu o określone wskaźniki. W czwartej części zawarto również informacje na temat sposobu realizacji strategii oraz prowadzenia monitoringu przy wykorzystaniu opracowanych wskaźników. Piąta część zawiera uwagi końcowe a szósta część spis rycin i tabel zamieszczonych w dokumencie.

Skuteczność realizacji strategii zależeć będzie od posiadanych i pozyskanych przez gminę oraz inne podmioty uczestniczące w realizacji strategii środków finansowych. Do osiągnięcia wyznaczonych celów niezbędna będzie współpraca przedstawicieli administracji samorządowej i partnerów społecznych, w tym organizacji pozarządowych.

I WPROWADZENIE

Przy opracowaniu strategii polityki społecznej przyjęto model konsultacji społecznej, polegający na możliwie szerokim udziale władz i społeczności lokalnej w pracach nad strategią, przy jednoczesnym zaangażowaniu jednostek organizacyjnych pomocy i integracji społecznej, organizacji pracujących na rzecz osób niepełnosprawnych lub z wykluczenia społecznego i zewnętrznych odpowiadających między innymi za zorganizowanie procesu konsultacji społecznych.

Spotkania warsztatowe odbywały się w okresie październik - listopad 2015 roku w Grabowcu, a ich celem było zidentyfikowanie problemów społecznych występujących na terenie gminy, dokonanie analizy SWOT oraz wskazanie celów i kierunków działania w poszczególnych przyjętych teoretycznie obszarach polityki społecznej.

Opracowując cele strategiczne wzięto pod uwagę zarówno zasadnicze problemy występujące na terenie Gminy Grabowiec jak i grupy osób wymagające szczególnego wsparcia. Zmiany zachodzące w życiu społecznym, nowe zjawiska społeczne, złożoność problemów, powodują, że Strategia ma charakter dokumentu otwartego i poddawana będzie okresowej ewaluacji, w celu jej dostosowania do aktualnych i rzeczywistych potrzeb.

Za opracowanie dokumentu strategicznego na lata 2016- 2023 oraz jego monitoring, ewaluację i aktualizację odpowiedzialny jest Zespół ds. Aktualizacji Strategii powołany Zarządzeniem Wójta Gminy Grabowiec nr 10/08z dnia 25 marca 2008 roku. Zespół ten uczestniczył również w procesie przygotowania, monitoringu i ewaluacji dokumentu strategicznego na lata 2006 - 2015.

1. Podstawy prawne i organizacyjne tworzenia strategii

Konieczność uchwalenia Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych przez samorząd gminny reguluje **ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 roku** (Dz. U. z 2015 r. poz. 163). Zgodnie z art. 17 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej do zadań własnych gminy należy opracowanie i realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka.

Powyższe kwestie reguluje również art. 16 b ustawy o pomocy społecznej, który wskazuje, iż gmina i powiat opracowują strategię rozwiązywania problemów społecznych zawierającą w szczególności:

- 1) diagnozę sytuacji społecznej,
- 2) prognozę zmian w zakresie objętym strategią,
- 3) określenie:
  - a) celów strategicznych projektowanych zmian,
  - b) kierunków niezbędnych działań,
  - c) sposobu realizacji strategii oraz jej ram finansowych,
  - d) wskaźników realizacji działań.

Zgodnie z art. 110 ust. 4 **ustawy o pomocy społecznej**, ośrodek pomocy społecznej koordynuje realizację Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594, z późn. zm.) stanowi w art. 7, że do gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. sprawy z zakresu ochrony zdrowia, pomocy społecznej, gminnego budownictwa, edukacji publicznej, polityki prorodzinnej, kultury fizycznej i rekreacji. Strategie rozwiązywania problemów społecznych winny być przyjmowane do realizacji w drodze uchwały rady gminy.

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 roku (Dz.U. z 2015 r. poz. 1390) określa zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, zasady postępowania wobec osób dotkniętych przemocą w rodzinie oraz zasady postępowania wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 z późn. zm.),

która określa zadania państwa i jednostek samorządu terytorialnego w zakresie wielowymiarowego wsparcia dla osób niepełnosprawnych.

Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. 2015, poz. 149 z późn. zm.) określa zadania państwa w zakresie łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej, które realizowane są poprzez instytucje rynku pracy, działające w celu pełnego i produktywnego zatrudnienia, wzmocnienia integracji oraz solidarności społecznej, zwiększenia mobilności na rynku pracy.

Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 roku o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2011 r. Nr 43, poz. 225, z późn.zm.) stwarza szanse na powrót do społeczeństwa osobom, które z różnych powodów znalazły się na marginesie życia społecznego. Kładzie nacisk na aktywizację i edukację środowisk dotkniętych długotrwałym bezrobociem, marginalizowanych zawodowo i społecznie oraz wspieranie zatrudnienia tych właśnie grup. Ustawa swoim zasięgiem obejmuje szczególnie osoby nieposiadające własnych dochodów, bezdomne, uczestniczące w procesie wychodzenia z bezdomności, uzależnione od różnych substancji i pozostając w procesie leczenia, osoby opuszczające zakłady karne oraz uchodźców. Do popularnych form pomocy udzielanych w ramach ustawy należy zaliczyć uczestnictwo w centrach integracji społecznej, klubach integracji społecznej oraz wspieranie zatrudniania socjalnego.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 roku o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. Nr 94, poz. 651, z późn. zm.) określa zasady działania spółdzielni socjalnych, których przedmiotem działalności jest prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa w oparciu o osobistą pracę członków spółdzielni na rzecz społecznej i zawodowej reintegracji jej członków tj. odbudowywanie i podtrzymywanie umiejętności uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy oraz zamieszkania lub pobytu, oraz zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy.

Ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2015 r., poz. 1286, z późn.zm.) oraz **ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii z dnia 29 lipca 2005 roku** (Dz.U. z 2012 r. poz.124 z późn.zm.) reguluje zadania jednostek samorządu terytorialnego w zakresie odpowiedniego kształtowania polityki społecznej, leczenia, rehabilitacji i reintegracji osób uzależnionych od alkoholu lub środków psychoaktywnych czy prowadzenia działalności wychowawczej i informacyjnej.

Ustawa z dnia 8 grudnia 2006 roku o finansowym wsparciu tworzenia lokali socjalnych, mieszkań chronionych, noclegowni i domów dla bezdomnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 833 z późn.zm) określa zasady udzielania dopłat finansowego wsparcia podmiotom realizującym przedsięwzięcia polegające na tworzeniu zasobu lokali socjalnych, mieszkań chronionych, a także noclegowni i domów dla bezdomnych.

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 roku (Dz. U. z 2014, poz. 1118 z późn.zm.) reguluje prowadzenie działalności pożytku publicznego przez organizacje pozarządowe, tryb, zasady i formy zlecania realizacji zadań publicznych przez administrację publiczną organizacjom pozarządowym, uzyskiwanie przez organizacje statusu organizacji pożytku publicznego oraz nadzór nad działalnością organizacji pożytku publicznego, a także warunki wykonywania świadczeń przez wolontariuszy oraz tak ważne z punktu widzenia strategii kwestie dotyczące konsultowania projektów dokumentów.

Ustawa o świadczeniach rodzinnych z dnia 28 listopada 2003 roku (Dz. U. z 2015, poz. 114) określa warunki nabywania prawa do świadczeń rodzinnych oraz zasady ustalania, przyznawania i wypłacania tych świadczeń.

Powyżej wymieniono jedynie kluczowe akty prawne, które w dużej mierze regulują obszar działalności gminy w zakresie polityki społecznej jednak nie jest to katalog zamknięty i podczas realizacji postanowień strategii niezbędne będzie odwołanie się do innych aktów prawnych między innymi z zakresu edukacji, kultury, ochrony zdrowia itd.

Poza prawodawstwem krajowym istotne są również europejskie dokumenty sankcjonujące tworzenie i wdrażanie strategii rozwiązywania problemów społecznych. Prawo wspólnotowe nie ingeruje bezpośrednio w systemowe rozwiązania w zakresie pomocy społecznej obowiązujące w państwach członkowskich, funkcjonuje jednak polityka społeczna Unii Europejskiej koordynująca narodowe polityki społeczne w zakresie koniecznym z punktu widzenia funkcjonowania wspólnego rynku.

2. Zgodność celów strategii z innymi dokumentami strategicznymi

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Grabowiec na lata 2016-2023 jest dokumentem zgodnym z dokumentami strategicznymi i programowymi, które funkcjonują na poziomie europejskim, ogólnopolskim, wojewódzkim, powiatowym i gminnym. Dokumenty te tworzą warunki do podejmowania działań opartych na zasadzie pomocniczości państwa przy wykorzystaniu zasobów tkwiących w środowiskach lokalnych i aktywności środowisk zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym.

Cele Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Grabowiec na lata 2016 - 2023 są spójne z następującymi dokumentami strategicznymi:

Europejską Strategią Zatrudnienia. Europejska strategia zatrudnienia umożliwia krajom Unii Europejskiej wymianę informacji, prowadzenie dyskusji i koordynowanie polityki zatrudnienia. Zgodnie ze strategią Europa 2020 Europejska Strategia Zatrudnienia ma na celu stworzenie większej liczby lepszych miejsc pracy w całej Unii. Strategia zatrudnienia wspiera działania, które pozwolą do roku 2020 osiągnąć następujące cele główne: podwyższenie wskaźnika zatrudnienia w grupie wiekowej 20–64 do 75 procent, obniżenie odsetka osób zbyt wcześnie kończących naukę do poziomu poniżej 10 procent i podwyższenie odsetka osób w grupie wiekowej 30–34 kończących uczelnie wyższe do co najmniej 40 procent, zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym o co najmniej 20 milionów.

Strategią na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu- EUROPA 2020 - jej głównym celem jest rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji, tworzenie rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej oraz rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną. Jednym z czterech podstawowych priorytetów Unii Europejskiej do 2020 roku jest Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu. Głównym celem Unii na lata 2014-2020 w zakresie ubóstwa i wykluczenia społecznego będzie natomiast zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, o co najmniej 20 milionów.

Krajowym Programem Reform, który pokazuje jak Polska w najbliższych latach odpowie na stojące przed nią wyzwania. Konstrukcja KPR zakłada korelację polskich celów rozwojowych z priorytetami wyznaczonymi w strategii „Europa 2020”: rozwojem gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach, promowaniem gospodarki zrównoważonej – mniej obciążającej środowisko, efektywniej wykorzystującej zasoby, a zarazem konkurencyjnej, wzmocnieniem gospodarki charakteryzującej się wysokim zatrudnieniem oraz spójnością

ekonomiczną, społeczną i terytorialną. Osiągnięcie wzrostu inteligentnego, zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu oznaczać będzie realizację nakreślonej w strategii „Europa 2020” wizji społecznej gospodarki rynkowej XXI wieku.

Programem Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 (PO WER). PO WER stanowi odpowiedź na wyzwania i jednocześnie instrument realizacji Strategii Europa 2020. Program uwzględnia stojące przed Europą długofalowe wyzwania związane z globalizacją, rozwojem ekonomicznym, jakością polityk publicznych, zjawiskami demograficznymi, czy inwestycjami w kapitał ludzki. Poniżej przedstawiono najważniejsze wyzwania istniejące obecnie w zakresie poszczególnych obszarów wsparcia PO WER.

Strategią Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020. Głównym celem SRKL jest rozwijanie kapitału ludzkiego poprzez wydobywanie potencjałów osób w taki sposób, by mogły w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, politycznym i ekonomicznym na wszystkich etapach życia. Poza celem głównym w SRKL wyznaczono pięć celów szczegółowych:

1. Wzrost zatrudnienia.
2. Wydłużenie aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych.
3. Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.
4. Poprawa zdrowia obywateli oraz podniesienie efektywności opieki zdrowotnej.
5. Podniesienie poziomu kompetencji i kwalifikacji obywateli.

Realizacja celów SRKL powinna, w perspektywie roku 2020, pozwolić na to, by Polska, dzięki rozwiniętemu rynkowi pracy i wysokiemu poziomowi zatrudnienia w połączeniu z wysokiej jakości systemem kształcenia oraz efektywną opieką zdrowotną, stawała się coraz bardziej nowoczesnym, atrakcyjnym i konkurencyjnym miejscem do życia.

Strategią Rozwoju Kraju 2020. Strategia Rozwoju Kraju 2020 – to główna strategia rozwojowa w średnim horyzoncie czasowym, wskazuje strategiczne zadania państwa, których podjęcie w perspektywie najbliższych lat jest niezbędne, by wzmocnić procesy rozwojowe. Strategia wyznacza trzy obszary strategiczne - Sprawne i efektywne państwo, Konkurencyjna gospodarka, Spójność społeczna i terytorialna, w których koncentrować się będą główne działania oraz określa, jakie interwencje są niezbędne w perspektywie średniookresowej w celu przyspieszenia procesów rozwojowych. Celem głównym Strategii jest wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności. Strategia stanowi bazę dla 9 strategii zintegrowanych, które powinny przyczyniać się do realizacji założonych w niej celów, a zaprojektowane w nich działania rozwijać i uszczegóławiać reformy w niej wskazane. Jest skierowana nie tylko do administracji publicznej. Integruje wokół celów strategicznych wszystkie podmioty publiczne, a także środowiska społeczne i gospodarcze,

które uczestniczą w procesach rozwojowych i mogą je wspomagać zarówno na szczeblu centralnym, jak i regionalnym. Wskazuje konieczne reformy ograniczające lub eliminujące bariery rozwoju społeczno - gospodarczego, orientacyjny harmonogram ich realizacji oraz sposób finansowania zaprojektowanych działań. Strategia Rozwoju Kraju 2020 jest również odniesieniem na gruncie krajowym dla nowej generacji dokumentów strategicznych przygotowywanych w Polsce na potrzeby programowania środków Unii Europejskiej na lata 2014-2020, tj. umowy partnerstwa i programów operacyjnych (uwzględniających środki z polityki spójności, wspólnej polityki rolnej - WPR i wspólnej polityki rybołówstwa - WPRyb). Wskazane w Strategii cele rozwojowe i priorytety w znaczącym zakresie wpisują się w cele strategii unijnej „Europa 2020” i są z nią spójne.

Umową Partnerstwa. Umowa Partnerstwa jest dokumentem określającym kierunki interwencji w latach 2014 - 2020 trzech polityk unijnych w Polsce – Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej Wspólnej Polityki Rybołówstwa. Dokument powstał na bazie Założeń Umowy Partnerstwa 2014 - 2020 przyjętych przez Radę Ministrów 15 stycznia 2013 roku. Przygotowując Umowę wzięto pod uwagę zapisy unijnych i krajowych dokumentów strategicznych, dotychczasowe doświadczenia związane z wdrażaniem perspektywy 2004-2006 oraz 2007-2013.

Umowa Partnerstwa przedstawia m.in.: cele i priorytety interwencji w ujęciu tematycznym i terytorialnym wraz z podstawowymi wskaźnikami, opis stopnia uzupełniania się działań finansowanych z Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej oraz Wspólnej Polityki Rybołówstwa, układ programów operacyjnych, zarys systemu finansowania oraz wdrażania. Wskazane cele rozwojowe do 2020 roku, wskaźniki monitorujące ich realizację oraz zakres proponowanych interwencji stanowią punkt odniesienia do określania szczegółowej zawartości poszczególnych programów operacyjnych, zarówno krajowych, jak i regionalnych.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Grabowiec na lata 2016 - 2023 jest również zgodna z dokumentami strategicznymi szczebla regionalnego a w szczególności ze:

Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 - 2020.

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego 2014 - 2020 jest najważniejszym dokumentem programowym, który określa wizję rozwoju oraz cele i kierunki rozwoju województwa lubelskiego. Strategia prezentuje zasadniczą zmianę podejścia do programowania rozwoju i prowadzenia polityki regionalnej. Opiera się na terytorializacji polityki rozwojowej, wskazując m.in. obszary strategicznej interwencji, jest zorientowana na konkretne rezultaty i efekty. Zakłada zintegrowane podejście oraz wieloszczeblowe

zarządzanie, w tym poprzez mobilizowanie regionalnych i lokalnych inicjatyw. Przyjmuje horyzont czasowy do roku 2020 z perspektywą do roku 2030. Strategia jest elastyczna i otwarta na innowacyjne pomysły oraz działania prorozwojowe, a także zdolna do absorpcji pomocy i wsparcia zewnętrznego. Zaproponowane w dokumencie cele strategiczne odpowiadają na zidentyfikowane najważniejsze problemy i wyzwania rozwojowe naszego regionu. Ukierunkowane są na innowacje, wzmocnienie miast, rozwój nowoczesnej wsi, rozwój przedsiębiorczości, wykorzystanie potencjału naukowego oraz wielokierunkową integrację regionu polepszającą jego spójność oraz wykorzystanie posiadanych potencjałów rozwojowych. Jednym z celów operacyjnych Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 jest wspieranie włączenia społecznego z uwagi na fakt, że Województwo lubelskie charakteryzuje się najwyższym w kraju wskaźnikiem zagrożenia ubóstwem (30%). Innym istotnym problemem jest zjawisko wykluczenia społecznego. Zjawiska te stanowią istotną barierę ograniczającą rozwój nowoczesnego społeczeństwa w regionie. Niezbędna jest zatem aktywizacja społeczna i zawodowa osób marginalizowanych, poprawa dostępu i wzrost jakości usług publicznych oraz rozwój ekonomii społecznej. Szczególnym obszarem zainteresowania władz samorządu jest zwiększenie partycypacji społecznej, jako podstawowego warunku budowy społeczeństwa obywatelskiego i ograniczania rozmiarów negatywnych zjawisk społecznych. Działania zawarte w Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych przyczynią się do realizacji celu operacyjnego poprzez zwiększenie partycypacji społecznej, wzrostu jakości życia oraz spadku liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Ponadto, w wyniku realizacji celu nastąpi zmniejszenie dysproporcji w zakresie dostępu do usług publicznych, w tym również usług wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych.

Strategią Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014 - 2020.

Zadaniem Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego, jako dokumentu tworzącego pewną wizję przyszłości jest wytyczenie kierunków działań, które służyć mają realizacji tej wizji. Dokument powinien inspirować podmioty działające w obszarze polityki społecznej do podejmowania wysiłków na rzecz wyszukiwania rozwiązań trudnych kwestii stojących obecnie na przeszkodzie efektywnego rozwoju społeczności województwa. Strategia jest narzędziem wspomagającym skuteczne działanie, długofalowym planem rozwoju opartym o dogłębną analizę sytuacji w województwie przy uwzględnieniu realnych i dostępnych zasobów, środków, instrumentów i możliwości. Opracowanie, aktualizowanie i realizacja strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej jest jednym z obowiązków nałożonych na samorząd województwa przez ustawodawcę.

Jednym z najpoważniejszych problemów polityki społecznej w województwie lubelskim jest zagrożenie ubóstwem. W 2010 roku wartość wskaźnika zagrożenia ubóstwem wyniósł 30,

7% i był najwyższy w kraju, przy czym wartość wskaźnika systematycznie rośnie. To właśnie z powodu ubóstwa najwięcej rodzin w województwie lubelskim korzysta z pomocy społecznej – 58,13 % (w kraju 55,11 %). Jedną z przyczyn ubóstwa w naszym regionie są niskie zarobki mieszkańców, które pozostają w niekorzystnej relacji do wynagrodzeń mieszkańców innych regionów kraju. W 2012 r. mediana wynagrodzeń całkowitych brutto w województwie lubelskim była najniższa w kraju.

Kolejnym powodem korzystania z pomocy społecznej w województwie lubelskim jest wysoka stopa bezrobocia - pod koniec 2012 roku wynosiła 14,1%. Wspieranie bezrobotnych mieszkańców wymaga rozmaitych działań aktywizujących mających na celu podniesienie ich potencjału zawodowego i wyrównanie szans na lubelskim rynku pracy. Wśród zarejestrowanych bezrobotnych najliczniejszą grupę stanowią osoby długotrwale bezrobotne (74064 osoby, tj. 56,5 % wszystkich zarejestrowanych), bez wykształcenia średniego 48%, doświadczenia zawodowego 37,1 % i kwalifikacji zawodowych 27,5 % osób. W naszym regionie istotnym problemem jest także wysoki wskaźnik bezrobotnych zamieszkałych na wsi 54,9 % ogółu bezrobotnych oraz wysokie bezrobocie osób młodych 18-34 lat stanowiące 56% ogółu bezrobotnych

W odpowiedzi na powyższe problemy społeczne w Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020 sformułowano 7 celów głównych, których realizacja przyczyni się do poprawy rozwoju społeczności województwa. Działania podejmowane na rzecz społeczności lokalnej wynikające ze zdiagnozowanych w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Grabowiec problemów społecznych będą uzupełnieniem obszarów tematyczne zawarte w Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego.

Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Lubelskiego na lata 2014 - 2020.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020 zakłada realizację 14 osi priorytetowych w tym pomoc techniczna. Problematykę społeczną ujęto głównie w ramach osi priorytetowej 11 Włączenie społeczne, w ramach, której realizacja Priorytetu 9i „Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie” prowadzić będzie do wzrostu integracji społecznej oraz poprawy dostępu do rynku pracy osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym w regionie poprzez realizację kompleksowych programów aktywizacji oraz usług reintegracji i rehabilitacji społeczno-zawodowej. W ramach priorytetu realizowane będą kompleksowe programy na rzecz integracji osób i rodzin wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową. W tym zakresie wsparcie zostanie skoncentrowane na osobach, najbardziej oddalonych od rynku pracy

doświadczających złożonych problemów powodujących ubóstwo i wykluczenie społeczne, które w pierwszej kolejności wymagają kompleksowego wsparcia z wykorzystaniem instrumentów aktywizacji społecznej, głównie na osobach pozostających bez zatrudnienia (w tym długotrwale), osobach młodych, osobach o niskich kwalifikacjach zawodowych oraz osobach bez doświadczenia zawodowego. Przewiduje się wykorzystywanie zróżnicowanych form i metod aktywizacji społeczno-zawodowej, w tym stosowanie instrumentów aktywizacji edukacyjnej, społecznej i zawodowej, jak również realizację działań z zakresu aktywnych technik poszukiwania pracy oraz nabywania kompetencji kluczowych. W celu wzmocnienia działań w zakresie aktywnej integracji zakłada się również realizację programów aktywności lokalnej.

Działania podejmowane na rzecz społeczności lokalnej wynikające ze zdiagnozowanych w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Grabowiec problemów społecznych będą przyczyniały się w skali gminy do integracji społecznej oraz poprawy dostępu do rynku pracy osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Ponadto założenia Strategii są koherentne z dokumentami strategicznymi szczebla lokalnego a przede wszystkim ze **Strategią Rozwoju Gminy Grabowiec** w obszarze celów strategicznych i operacyjnych dotyczących sfery społecznej i gospodarczej, która ma służyć harmonijnemu rozwojowi Gminy Grabowiec, poprawie jakości życia jego mieszkańców, zapewnieniu równego dostępu do oferowanych dóbr i usług, co w konsekwencji przyczyni się do atrakcyjności gminy. Ponadto cele i działania Strategii uwzględniają założenia określone w szczegółowych gminnych programach dotyczących sfery polityki społecznej.

Na zadowolenie mieszkańców w dużym stopniu wpływa dostęp do edukacji, instytucji i usług pomocowych, pośrednictwa pracy, świadczeń zapewniających bezpieczeństwo i pomoc medyczną, dostępność infrastrukturalna i komunikacyjna. Jednocześnie ma na celu przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu grup ludności, zagrożonych tymże wykluczeniem oraz pomocy w przezwyciężaniu problemów społecznych. Sukces w działaniach na rzecz wdrażania Strategii upatruje się poprzez realizowanie szeroko rozumianego partnerstwa wielu instytucji. Zasada partnerstwa i współpracy jest jednym z fundamentalnych elementów polityki strukturalnej Unii Europejskiej.

3. Procedura tworzenia strategii

Zasadniczym celem każdej strategii jest doprowadzenie do zmiany niekorzystnych zjawisk występujących np. w gospodarce, w finansach, ekonomii czy też polityce społecznej. Strategia odzwierciedla obecną sytuację społeczną w gminie, jak również przedstawia działania wielu instytucji i organizacji pozarządowych rozwiązujących kwestie społeczne, podejmowane dla poprawy warunków i zaspokojenia potrzeb przez wybrane kategorie osób i rodzin.

W 2015 roku rozpoczął się okres przygotowawczy do opracowania Strategii gdzie zostały określone etapy jej opracowania, zakres Strategii, zasady i zakres współpracy z instytucjami i organizacjami pozarządowymi oraz narzędzia diagnostyczne. Następnie rozpoczął się okres diagnostyczny, stały kontakt z podmiotami uczestniczącymi w opracowaniu Strategii w celu zbierania obszernych danych, przeprowadzenie analizy SWOT przy aktywnym udziale instytucji pomocy i integracji społecznej oraz organizacji pozarządowych. Na kolejnym etapie zostały wyznaczone cele oraz cele operacyjne, sposoby realizacji, ewaluacji i wskaźniki, na podstawie, których będą mierzone rezultaty.

Ze względu na dość długi okres stosowania Strategii oraz zmieniającą się sytuację społeczną w gminie należy monitorować zachodzące zmiany, aby móc aktualizować zapisy Strategii. Powodzenie Strategii wymaga zapewnienia niezbędnego poziomu zgody społecznej na jego realizację. Dotyczy to wszystkich uczestników programu, a więc realizatorów, odbiorców, a także społeczności lokalnej. Stosując model partycypacyjny, w celu wypracowania konsensusu społecznego czynnymi twórcami Strategii stały się organizacje pozarządowe i instytucje działające w sferze pomocy społecznej, w tym działające na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Zespół ds. Aktualizacji Strategii w oparciu o dokonaną diagnozę sytuacji demograficzno – społecznej Gminy Grabowiec wyznaczył cele oraz działania strategiczne w obszarze pomocy i integracji społecznej.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Grabowiec stanowi również strategiczne nawiązanie do kierunków działań i zapisów ujętych w Strategii przyjętej w roku 2006. Przy opracowywaniu Strategii kierowano się zasadą zrównoważonego rozwoju dla zapewniania spójności podejmowanych działań. W ramach przygotowania Strategii, która spełniałaby oczekiwania społeczne, a jednocześnie byłaby możliwa do zrealizowania w oparciu o istniejący potencjał, potrzebne były rzetelne dane liczbowe i diagnoza obecnej sytuacji oparte na informacji uzyskanych od instytucji i organizacji działających w zakresie pomocy i integracji społecznej na terenie Gminy Grabowiec. Dzięki

współpracy został osiągnięty zamierzony efekt w postaci dużej ilości danych diagnozujących stan obecny.

Kolejnym etapem tworzenia Strategii było przeprowadzenie analizy SWOT, dzięki której wskazano słabe i mocne strony oraz szanse i zagrożenia. Analizy SWOT dokonali przedstawiciele instytucji i organizacji pozarządowych, co warunkuje wzięcie pod uwagę wszystkich występujących w Gminie Grabowiec potrzeb.

II CHARAKTERYSTYKA GMINY GRABOWIEC

1. Rys historyczny, położenie i podział gminy

Ryc. 1 Gmina Grabowiec

Źródło: Strona internetowa Gminy Grabowiec

Formalnie Gmina Grabowiec została utworzona 1 stycznia 1973 roku uchwałą Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie Nr XXI/92/72 z dnia 5 grudnia 1972 roku jednak Grabowiec należy do najstarszych osad na Zamojszczyźnie bowiem już w 1268 roku był tu gród warowny przy szlaku idącym z Włodzimierza Wołyńskiego na Zawichost a przy nim podgrodzie będące zapewne osadą miejską.

Jako miasto Grabowiec występuje w 1366 roku kiedy wraz z innymi miastami - Bełzem, Chełmem i Szczepreszynem - odstąpiony został przez Litwinów Kazimierzowi Wielkiemu. W 1372 roku rządy na Rusi objął Władysław Opolczyk a Grabowiec już wtedy był stolicą powiatu i jako taki wymieniony jest w dokumencie z 1378 roku. W dziesięć lat później, w 1388 roku, król Władysław Jagiełło nadał ziemię bełską, w skład której wchodził Grabowiec Ziemowitowi IV księciu mazowieckiemu a w dokumencie z 1396 roku

potwierdzającym to nadanie Grabowiec jest wymieniony jako oppidum (miejsce obwarowane). Odtąd też aż do pierwszego rozbioru Polski Grabowiec pozostaje stolicą powiatu najpierw w księstwie bełskim a od 1462 roku w województwie bełskim wchodzącym w skład Korony. W 1394 roku Ziemowit IV utworzył w Grabowcu utworzył parafię rzymsko - katolicką bardzo rozległą gdyż obejmującą 26 wsi. Miasto wraz z istniejącym tu od dawna zamkiem zostało zniszczone przez Tatarów w 1500 roku. Zamek w Grabowcu istniał już w XIII wieku a po zniszczeniu w 1500 roku został odbudowany.

Ryc. 2 Gmina Grabowiec na tle gmin powiatu zamojskiego

Źródło: www.osp.org.pl

Gmina Grabowiec położona jest w południowej części województwa lubelskiego w powiecie zamojskim i graniczy: od północy z gminami Kraśniczyn, Wojsławice, Uchanie, od wschodu z gminą Trzeszczany, od południa z gminą Miączyn i od zachodu z gminą Skierbieszów. W skład Gminy Grabowiec wchodzi 26 miejscowości w tym 24 sołectwa.

Obszar gminy (12.888 ha) zaliczany jest do subwołyńskiego okręgu botanicznego z bogactwem gatunków kierunkowych i botanicznych. Występuje tu unikatowa fauna i flora, rezerwaty, pomniki przyrody oraz Skierbieszowski Park Krajobrazowy. Gmina Grabowiec jest głównie gminą rolniczą gdyż posiada gleby o najwyższych klasach bonitacyjnych, klasy I-III zaliczane są do najbardziej urodzajnych i zajmują one 81 % użytków rolnych i 69 % ogólnej powierzchni.

Obszar gminy jest dobrze skomunikowany od siedziby powiatu dzieli go 30 km a od siedziby województwa około 100 km. Gminę Grabowiec przecinają dwa główne szlaki komunikacyjne od Skierbieszowa do Hrubieszowa oraz od Wojsławic do Miączyna.

Sieć osadnicza w gminie jest dosyć rozproszona, co stwarza określone trudności w wyposażeniu gminy w podstawową infrastrukturę wodną i kanalizacyjną. Potencjał rozwojowy gminy jest dosyć ograniczony. Najsilniejszym ośrodkiem jest osada Grabowiec, który dysponuje znacznym potencjałem demograficznym i stanowi centrum aktywności gospodarczej i społecznej gminy. W układzie przestrzennym gminy występują zarówno zwarte jak i rozproszone formy osadnictwa. Dominuje zabudowa wiejska jednorodzinna.

Gmina Grabowiec dysponuje znacznym potencjałem, jeżeli chodzi o rozwój energii odnawialnej. Ze względu na swoje położenie gmina jest uprzywilejowanym obszarem do rozwoju energetyki wodnej, wiatrowej i słonecznej. Ponadto duża ilość gruntów ornych oraz tradycja rolnicza stwarza realne szanse rozwoju upraw energetycznych oraz produkcji bioenergii z odpadów pochodzenia roślinnego i zwierzęcego.

O historii i bogatym dziedzictwie kulturowym gminy świadczą dosyć liczne i cenne zabytki jak chociażby grodzisko na „Górze zamkowej” czy Zespół kościelny w Grabowcu oraz liczne dworki i zabytkowe cmentarze.

2. Sytuacja demograficzna

Na dzień 31 grudnia 2014 roku Gmina Grabowiec liczyła 4381 mieszkańców. Gęstość zaludnienia wynosiła 34 osoby na km². Dane obrazujące strukturę ludności w Gminie Grabowiec obrazuje następująca tabela:

Tabela 1. Struktura ludności w Gminie Grabowiec na koniec 2014 roku

Wskaźnik	Wartości
Stan ludności w 2014 roku ogółem, w tym:	4 381
Kobiet	2 202
Mężczyzn	2 179
Ludność w wieku przedprodukcyjnym ogółem	780
Ludność w wieku produkcyjnym ogółem	2 397
Ludność w wieku poprodukcyjnym ogółem	1 204
Urodzenia żywe w 2014 roku	30
Zgony ogółem w 2014 roku	73
Przyrost naturalny	-43

Źródło: Dane USC Gminy Grabowiec

Struktura wiekowa mieszkańców na przestrzeni ostatnich trzech lat ulegała zmianom. Liczba osób w wieku produkcyjnym w latach 2012 - 2014 znacznie zmalała. Z 2460 osób

w wieku produkcyjnym w 2012 roku do 2397 osób w 2014 roku co oznacza spadek na przestrzeni 2 lat o 63 osoby. Liczba osób w wieku poprodukcyjnym w latach 2012 – 2014 z roku na rok wzrosła, co wskazuje na stopniowe starzenie się społeczności gminy. Gmina Grabowiec ma stosunkowo niekorzystną strukturę wiekową. Przy wzrastającym poziomie ludności w wieku poprodukcyjnym, znacznie spada udział ludności w wieku przedprodukcyjnym. Ściśle powiązany ze strukturą wieku jest wskaźnik obciążenia demograficznego, który pokazuje liczbę osób w wieku nieprodukcyjnym przypadającą na 100 osób w wieku produkcyjnym. Wysoki poziom współczynnika wskazuje na niekorzystną strukturę wiekową mieszkańców oraz wpływa negatywnie na jakość życia i warunki funkcjonowania lokalnej gospodarki. Wysoka wartość wskaźnika obciążenia demograficznego wpływa niekorzystnie na lokalny rynek pracy i sprawia, że zbyt duży odsetek mieszkańców utrzymuje się z socjalnych źródeł dochodów.

Tabela 2. Struktura wiekowa ludności Gminy Grabowiec w latach 2012 – 2014

Wskaźnik	2012 r.	2013 r.	2014 r.
liczba osób w wieku przedprodukcyjnym	822	815	780
liczba osób w wieku produkcyjnym	2460	2432	2397
liczba osób w wieku poprodukcyjnym	1194	1205	1204
ogółem	4476	4452	4381

Źródło: Dane własne gminy

Sytuacja demograficzna kształtowana jest przez takie wskaźniki, jak będący różnicą między liczbą urodzeń żywych i zgonów przyrost naturalny oraz saldo migracji, która odbywa się zarówno w ruchu wewnętrznym, jak i zagranicznym. Dane szczegółowe w tym zakresie odnoszące się do sytuacji gminy przedstawiają poniższe tabele.

Tabela 3. Ruch naturalny ludności gminy w latach 2012 – 2014

Wskaźnik	2012 r.	2013 r.	2014 r.
liczba urodzeń żywych	38	30	30
liczba zgonów	76	62	73
przyrost naturalny	-38	-32	-43

Źródło: Dane własne gminy

Tabela 4. Ruch migracyjny ludności gminy w latach 2012 – 2014

Wskaźnik	2012 r.	2013 r.	2014 r.
saldo migracji w ruchu wewnętrznym	7	34	6
saldo migracji w ruchu zagranicznym	0	0	0
saldo migracji ogółem	7	34	6

Źródło: Dane własne gminy

W latach 2012 - 2014 przyrost naturalny w gminie był niekorzystny (-38 w 2012 roku, -32 w 2013 r. i -43 w 2014). Spadek liczby mieszkańców gminy był zatem głównie efektem ujemnego przyrostu naturalnego. Saldo migracji w ruchu wewnętrznym i zagranicznym w latach 2012 - 2014 było dodatnie i związane głównie z przemieszczaniem się ludności ze wsi do miasta.

Biorąc pod uwagę powyższe dane i próbując dokonać prognozy liczebności ludności gminy na najbliższe lata, należy zwrócić uwagę na dwie, bardzo istotne kwestie związane ze spadkiem liczby dzieci i młodzieży oraz liczbą osób starszych. Powyższe tendencje demograficzne będą wymagały dopasowania usług społecznych do potrzeb zarówno dzieci i młodzieży, jak i seniorów. W przypadku tych pierwszych konieczne będzie dostosowanie dostępu do wychowania, edukacji, kultury, sportu i rekreacji, tym drugim trzeba będzie natomiast udzielić stosownej pomocy materialnej i rzeczowej, ułatwić im korzystanie z usług medycznych, opiekuńczych i rehabilitacyjnych oraz różnorodnych form aktywnego spędzania czasu wolnego.

III DIAGNOZA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH

Część diagnostyczno - analityczna zawiera diagnozę problemów społecznych Gminy Grabowiec. Diagnoza została oparta na badaniu źródeł zastanych oraz analizie informacji zwrotnych otrzymanych przez instytucje pomocy i integracji społecznej, a także lokalnych organizacji pozarządowych i mieszkańców gminy uczestniczących w spotkaniach warsztatowych na etapie tworzenia niniejszego dokumentu strategicznego. Do opracowania diagnozy problemów społecznych wykorzystano również wyniki badania ankietowego przeprowadzonego podczas spotkania warsztatowego dotyczącego opracowania strategii w którym udział wzięli mieszkańcy gminy - przedstawiciele różnych środowisk i grup społecznych oraz pracownicy instytucji społecznych i rynku pracy. Za okres analizy danych statystycznych przyjęto trzy ostatnie lata kalendarzowe tj. rok 2012, 2013 oraz 2014.

1. Rynek pracy i bezrobocie

Zmiany gospodarcze i polityczne, jakie dokonały się w Polsce w latach 1989 - 1990 doprowadziły do tego, że Polska dołączyła do krajów o gospodarce rynkowej, co z kolei spowodowało zauważenie i opisanie zjawiska bezrobocia. Jest to zjawisko społeczne, polegające na tym, że część ludzi zdolnych do pracy i deklarujących chęć jej podjęcia nie znajduje faktycznego zatrudnienia. Stan ten spowodowany jest brakiem równowagi pomiędzy podażą pracy, a popytem na pracę. W Polsce stało się to kwestią społeczną, świadczy o tym dynamika, skala i struktura zjawiska. Brak pracy jest czynnikiem, który ma wpływ na zaspokojenie ważnych potrzeb społecznych w różnych sferach życia. Konsekwencją braku pracy jest też narastające ubóstwo i związane z tym kwestie edukacyjne, zdrowotne, mieszkaniowe, których rozwiązaniem zajmuje się szeroko pojęta polityka społeczna.

Walka z bezrobociem możliwa jest tylko przez kompleksowe działania w sferze ekonomicznej mającej na celu wzrost gospodarczy i tworzenie nowych miejsc pracy. Zadania w tej sferze koncentrują się również wokół problemu ochrony pracowników przed utratą zatrudnienia, ochrony egzystencji jednostki dotkniętej brakiem pracy oraz pomocy w znalezieniu zatrudnienia. Świadczenia społeczne dla bezrobotnych w Polsce reguluje ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Powinny one zapewnić bezrobotnemu minimum życiowe, ale powinny także zachęcać do podjęcia zatrudnienia.

Jak wynika z analizy przyczyn udzielania pomocy społecznej w Gminie Grabowiec bezrobocie jest w tej hierarchii problemem bardzo dotkliwym. Stanowi on problem, który niewątpliwie pociąga za sobą inne przyczyny tworząc nierozzerwalną całość i stając się jednocześnie ogromną trudnością dla współczesnej rodziny. Problem bezrobocia obrazują dane uzyskane z Powiatowego Urzędu Pracy w Zamościu zawarte w poniższych tabelach.

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Zamościu w IV kwartale 2014 roku zarejestrowanych było 276 osób z czego kobiety stanowiły 115 osób co stanowi 41,67 % ogółu zarejestrowanych bezrobotnych. Z prawem do zasiłku na koniec grudnia 2014 roku było 11 osób (3,99 % wszystkich bezrobotnych) w tym 1 kobieta.

Tabela 5. Bezrobotni w Gminie Grabowiec według płci w latach 2012 - 2014

Wskaźnik	2012 r.	2013 r.	2014 r.
liczba bezrobotnych w gminie ogółem	270	292	276
liczba bezrobotnych kobiet	108	116	115
udział kobiet w liczbie bezrobotnych	40%	39,73%	41,67%

Źródło: Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Zamościu

Uzupełnienie powyższych danych stanowią przedstawione w kolejnej tabeli informacje na temat stopy bezrobocia, jaką odnotowano w latach 2012 - 2014 w powiecie zamojskim, województwie lubelskim i w kraju.

Tabela 6. Stopa bezrobocia w powiecie, województwie i w kraju w latach 2012 - 2014

Wskaźnik	2012 r.	2013 r.	2014 r.
stopa bezrobocia w powiecie zamojskim	16,2 %	16,2 %	14,7 %
stopa bezrobocia w województwie lubelskim	14,1 %	14,4 %	12,7 %
stopa bezrobocia w kraju	13,4 %	13,4 %	11,5 %

Źródło: Dane Głównego Urzędu Statystycznego

W latach 2012 - 2014 powiat zamojski w skład którego wchodzi Gmina Grabowiec charakteryzował się dużo wyższą (o ponad 2 punkty procentowe) w stosunku do województwa lubelskiego i kraju stopą bezrobocia. W województwie lubelskim w latach 2012 - 2013 odnotowano wzrost stopy bezrobocia, natomiast w powiecie i kraju w tych samych latach wskaźnik stopy bezrobocia nie uległ zmianom. W roku 2014 w porównaniu z latami poprzednimi stopa bezrobocia zarówno w powiecie, województwie jak i kraju uległa znacznemu spadkowi (o ponad 2 punkty procentowe).

Według stanu na koniec 2013 r. 9 bezrobotnych posiadało prawo do zasiłku, w tym 3 kobiety, stanowili oni odpowiednio 3,08 % ogółu i 2,59 % bezrobotnych kobiet. Na koniec 2014 r. 11 bezrobotnych posiadało prawo do zasiłku, w tym 1 kobieta, stanowili oni odpowiednio 3,99 % ogółu i 0,87 % bezrobotnych kobiet. Według stanu na koniec 2013 roku 283 bezrobotnych nie posiadało prawa do zasiłku, w tym 113 kobiet, stanowili oni odpowiednio 96,92 % ogółu i 97,41 % bezrobotnych kobiet. Na koniec 2014 r. 265 bezrobotnych nie posiadało prawa do zasiłku, w tym 114 kobiet, stanowili oni odpowiednio 96,01 % ogółu i 99,13 % bezrobotnych kobiet.

Tabela 7. Struktura bezrobocia w Gminie Grabowiec na koniec 2014 roku

Wskaźnik	2014 r.
bezrobotni ogółem	276
bezrobotne kobiety ogółem	115
bezrobotni powyżej 50 roku życia	41
bezrobotni do 25 roku życia	82
bezrobotni z wyższym wykształceniem	3
bezrobotni wg czasu pozostawania bez pracy do 1 m-ca	34
bezrobotni wg czasu pozostawania bez pracy od 1 do 3 m-cy	47
bezrobotni wg czasu pozostawania bez pracy od 3 do 6 m-cy	33
bezrobotni wg czasu pozostawania bez pracy od 6 do 12 m-cy	30
bezrobotni wg czasu pozostawania bez pracy od 12 do 24 m-cy	51
bezrobotni wg czasu pozostawania bez pracy pow. 24 m-cy	81

Źródło: Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Zamościu

Na koniec 2014 roku najwięcej bezrobotnych 29,35% osób oczekiwało na pracę powyżej 24 miesięcy, następnie 18,48% bezrobotnych oczekiwało na pracę od 12 do 24 miesięcy. Najmniej liczną grupą byli bezrobotni pozostający bez zatrudnienia od 6 do 12 miesięcy.

Niepokojącym zjawiskiem w kontekście bezrobocia jest bezrobocie dotyczące osoby młode do 25 roku życia, których udział na koniec 2014 roku w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych wyniósł prawie 1/3 wszystkich bezrobotnych (29,71%).

Według danych GUS na koniec grudnia 2014 roku najliczniejszą grupę osób bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy stanowiły osoby długotrwale bezrobotne, osoby bez wykształcenia średniego oraz osoby bez doświadczenia zawodowego.

Ze względu na to, że problem bezrobocia w gminie w największym stopniu osiągał osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, policealnym i średnim oraz

gimnazjalnym i niższym, warto zachęcać młodzież do zdobywania wykształcenia, natomiast w przypadku osób pozostających na rynku pracy bez zatrudnienia, szczególny nacisk należy położyć na doksztalanie oraz podniesienie lub zmianę kwalifikacji zawodowych.

Rynek pracy w Gminie Grabowiec jest w dużym stopniu pochodną rolniczego charakteru gospodarki oraz struktury wykształcenia mieszkańców. Zbyt niskiej liczbie zatrudnionych towarzyszy również niekorzystna struktura zatrudnienia w podziale na poszczególne sektory gospodarki. Najwięcej miejsc pracy jest w sektorze usług nierynkowych, gdzie pracodawcami są głównie instytucje użyteczności publicznej, finansowane ze środków budżetu państwa (urzędy wraz z podległymi jednostkami, zakłady opieki zdrowotnej, szkoły, itd.).

Bezrobocie w Gminie Grabowiec, podobnie jak w całym województwie, stanowi w dalszym ciągu poważny problem społeczny wymagający wspólnej interwencji ze strony instytucji działających w obszarze usług rynku pracy i pomocy społecznej.

Problemy jakie zostały zdiagnozowane przez mieszkańców podczas konsultacji społecznych w obszarze rynku pracy i bezrobocia na terenie Gminy Grabowiec to:

- niskie wykształcenie
- brak zakładów pracy
- marazm społeczny
- dziedziczenie bezrobocia
- brak możliwości zapewnienia dzieciom opieki w czasie wakacji
- duże koszty dojazdu do miast oferujących zatrudnienie
- zatrudnianie „na czarno”
- szara strefa
- brak pozytywnych wzorów
- brak wystarczającej ilości szkoleń i doradztwa zawodowego
- brak współpracy z PUP

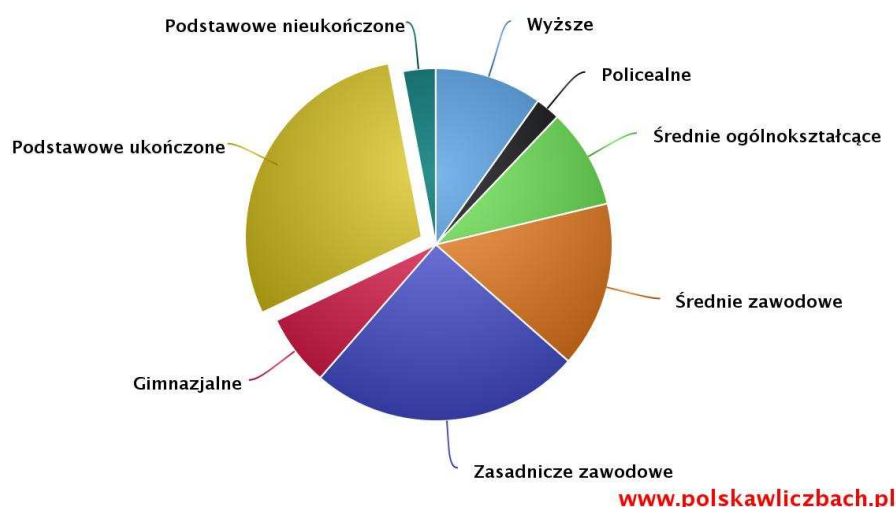
2. Edukacja

Edukacja, rozumiana, jako wychowanie, wykształcenie, nauka oraz zdobywanie wiedzy, umiejętności i kształcenie, pełni zasadniczą rolę w rozwoju człowieka. Jako proces trwający od młodości jest sposobem na podniesienie jakości zasobów ludzkich a tym samym poziomu konkurencyjności gospodarki i przyspieszenia tempa rozwoju gospodarczego. Głównym problemem edukacji jest nierówny dostęp do niej przez całe życie, efektem, czego są zróżnicowane szanse życiowe poszczególnych grup ludności, np. młodzieży mieszkającej na wsi i w mieście, dziewcząt i chłopców, dorosłych bez wykształcenia i posiadających wykształcenie.

Wykształcenie ludności jest główną miarą potencjału rozwoju gminy oraz adaptacji do zmian strukturalnych w gospodarce i społeczeństwie. W Gminie Grabowiec od wielu lat obserwuje się pozytywne zmiany w zakresie wykształcenia ludności. Według danych zebranych w spisie powszechnym ludności w 2011 roku odsetek osób z wyższym wykształceniem w powiecie zamojskim wśród mieszkańców wsi kształtuje się na poziomie 9,8% (w województwie 13%). Natomiast wykształcenie średnie i policealne kształtuje się na poziomie 26,7% (w województwie 25%). Ukończonym wykształceniem podstawowym legitymuje się 29,1% osób. W porównaniu do poprzedniego spisu ludności odsetek ten zmniejszył się o połowę (w 2002 roku liczba osób z wykształceniem podstawowym ukończonym wynosiła 40% i była najliczniejszą ze wszystkich grup). Podane wskaźniki obrazuje poniższy wykres:

Wykres 1. Struktura wykształcenia ludności w powiecie zamojskim (wieś)
Poziom wykształcenia (Na wsi) – powiat zamojski

(Źródło: Narodowy Spis Powszechny 2011)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W roku szkolnym 2013/2014 w skład infrastruktury edukacyjnej w gminie wchodziły:

- 1 placówka wychowania przedszkolnego
- 1 szkoła podstawowa
- 1 gimnazjum
- 1 zasadnicza szkoła zawodowa
- 1 liceum ogólnokształcące

Dotychczas sytuacja demograficzna w gminie powodowała, że liczba uczniów stale spadała, jednak w 2012 roku liczba uczniów w przedszkolu i szkole podstawowej zaczęła powoli rosnąć. Wiązać się to może z rodzeniem dzieci przez matki, które pochodzą z tzw. wyżu demograficznego lat 80-tych. To właśnie dzieci głównie tych matek zaczynają teraz edukację. Edukacją przedszkolną w 2014 roku było objętych prawie 67 % dzieci, podczas, gdy średnia dla województwa wynosi prawie 69%.

Poniższa tabela przedstawia liczbę i rodzaj placówek edukacyjnych na terenie Gminy Grabowiec w poszczególnych latach oraz ilość uczęszczających do nich dzieci.

Tabela 8. Edukacja w Gminie Grabowiec

Wskaźnik	2011/12	2012/13	2013/14
Liczba przedszkoli	1	1	1
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego	85	102	103
Liczba szkół podstawowych	1	1	1
Uczniowie szkół podstawowych	219	231	226
Liczba szkół gimnazjalnych	1	1	1
uczniowie szkół gimnazjalnych	160	153	135

Niewielkiego wzrostu uczniów w przedszkolach nie odczuły jeszcze szkoły, gdyż tam liczba uczniów w porównaniu z rokiem poprzednim spada. W latach 2011/2012 do szkoły podstawowej uczęszczało 219 uczniów, natomiast w 2014 już 226 uczniów. Podobna sytuacja miała miejsce w gimnazjach, gdzie liczba uczniów spadła ze 160 w latach 2011/2012 do 135 w 2014 roku.

Ludność gminy w podziale na grupy edukacyjne prezentuje się następująco.

Tabela 9. Ludność gminy według edukacyjnych grup wieku w 2014 r.

Wiek	Liczba dzieci
0-2 lata	63
3-6 lat	90
7-12 lat	155
13-15 lat	73

W 2013 roku subwencja oświatowa w Gminie Grabowiec wyniosła 3762,6 tys. zł.

Problemy jakie zostały zdiagnozowane przez mieszkańców podczas konsultacji społecznych w obszarze edukacji na terenie Gminy Grabowiec to:

- zwiększająca się liczna euro sierot
- duża liczba rodzin dysfunkcyjnych
- wzrost liczby uczniów wymagających wsparcia psychologiczno- pedagogicznego (logopeda, psycholog, pedagog, doradca zawodowy)
- kryzys rodziny – kult pośpiechu
- niewystarczająca współpraca szkoła- rodzic
- niewielka liczba szkoleń dla rodziców
- niewystarczające promowanie uczniów zdolnych
- brak cyklicznych superwizji nauczycieli
- niewystarczająca oferta zajęć pozalekcyjnych oferowanych w czasie wolnym
- niewystarczająca współpraca międzyinstytucjonalna
- niskie nakłady finansowe na edukację
- ograniczenia przepisami, biurokratyzacja

3. Kultura, sport i turystyka

Instytucją działającą na rzecz krzewienia kultury wśród mieszkańców Gminy Grabowiec jest powstały w 1980 roku Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu. Podstawowymi celami działalności Ośrodka Kultury jest pielęgnowanie różnych form i zjawisk kultury ludowej, edukacja kulturalna, organizowanie form promocji i prezentacji amatorskiego ruchu artystycznego, dokumentowanie ważnych przejawów życia kulturalnego w gminie, koordynowanie działalności kulturalnej oraz zaspokajanie i rozwijanie potrzeb czytelniczych.

Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu oferuje następujące aktywności:

- Zajęcia plastyczne
- Taniec - dla dzieci ze szkoły podstawowej i gimnazjum,
- Nauka języków obcych: angielski, niemiecki,
- Spotkania integracyjne z udziałem dzieci objętych indywidualnym tokiem nauczania.
- Nauka gry na instrumentach muzycznych
- Dwie pracownie komputerowe

Działania Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu polegają również na organizacji uroczystości patriotyczno – religijnych w gminie, imprez cyklicznych i okazyjnych, plenerów i spotkań oraz wystaw i koncertów.

W ramach struktur Gminnego Ośrodka Kultury znajduje się Pracownia Plastyczna gdzie mieszkańcy mogą rozwijać swoje talenty plastyczne, Pracownia Muzyczna, która prowadzi indywidualną naukę gry na instrumentach: keyboard, gitara (klasyczna, elektryczna i basowa) oraz flet oraz Pracownię Komputerową (Internetowe Centrum Edukacyjno- Oświatowe) wyposażoną w bazę komputerową z dostępem do sieci Internet.

Ośrodek Kultury w 2012 roku w ramach pozyskanego dofinansowania z Fundacji Orange utworzył i wyposażył nowoczesną pracownię komputerową, która jest dostępna dla wszystkich mieszkańców gminy w godzinach pracy Ośrodka. W 2014 roku w Ośrodku Kultury powstało również w ramach projektu Fundacji Orange - mini Studio nagrań, którego celem jest zaspokojenie zainteresowań młodego pokolenia - fanów nowych technologii, mediów oraz muzyki, umożliwienie młodym mieszkańcom małych miejscowości dostępu do nowoczesnych technik. Młodzież poprzez udział w projekcie nabyła umiejętności pracy zespołowe, sztuki aranżacji i cyfrowego zapisu dźwięku.

Na terenie gminy funkcjonuje również Gminna Biblioteka Publiczna w Grabowcu, która od 2001 roku mieści się w budynku Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu zajmując powierzchnię 66 m². Biblioteka Publiczna w Grabowcu posiada bardzo długą historię, gdyż jej początki sięgają 1949 roku. Biblioteka Publiczna w Grabowcu posiada bogaty księgozbiór oraz czytelnię wyposażoną w księgozbiór dla najmłodszych, stoliki i krzesła, telewizor 42 cale oraz odtwarzacz Blu-Ray. Biblioteka umożliwia rezerwację wybranych książek przez Internet dla zarejestrowanych użytkowników co jest dużym ułatwieniem dla czytelników.

W gminie Grabowiec działa Kapela Ludowa powstała w lutym 1982 roku przy Gminnym Ośrodku Kultury, której głównym inicjatorem założenia był ówczesny dyrektor Gminnego Ośrodka Kultury, Mieczysław Kulik. Od początku lat dziewięćdziesiątych na stałe do kalendarza imprez kapeli wpisały się: obchody uchwalenia Konstytucji 3-go Maja, Dożynki Gminne oraz Powiatowe. Kapela ludowa od początku swego istnienia była i nadal jest wizytówką Grabowca. W jej repertuarze znajdują się, oprócz znanych pieśni, również te związane z Lubelszczyzną.

Gmina Grabowiec posiada również na swoim terenie Orkiestrę Dętą Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu, która może się pochwalić ponad 30-letnim, nieprzerwanym stażem w działalności artystycznej. Orkiestra Dęta jest jedynym tego typu zespołem w promieniu kilkunastu, może nawet kilkudziesięciu kilometrów od Grabowca.

W Ośrodku Kultury w Grabowcu funkcjonuje także m.in. Dziecięcy Zespół Wokalny „Aniołki Karola” oraz śpiewająca grupa młodzieżowa „Seeking Dreams”. Ponadto przy miejscowej parafii p.w. św. Mikołaja działa Chór parafialny.

W 1967 roku w Grabowcu powstała Regionalna Izba Pamięci dzięki inicjatywie Wacława Jaroszyńskiego (regionalisty, autora licznych publikacji dotyczących dziejów ziemi hrubieszowskiej i losów jej mieszkańców). Zbiory muzealne są eksponowane w działach: archeologicznym, numizmatycznym, etnograficznym i historycznym i stale się powiększają.

Gmina Grabowiec posiada ogromny potencjał turystyczny gdyż położona jest na tzw. Dziale Grabowieckim (to jedna z najwyższych części Wyżyny Lubelskiej). Na jej terenie znajdują się rezerваты przyrodnicze „Wygon Grabowiecki” oraz „Rogów”, w których można znaleźć susły perełkowane, tchórze stepowe, sowy, puszczyki, a nawet orliki krzykliwe. Mieszczą się tutaj głębokie wąwozy i łagodne pagórki, dębowe i grabowe lasy oraz wyjątkowo czyste powietrze. W Gminie nie brakuje także zabytków, przeważnie są to zaniedbane pozostałości dworów i parków podworskich, które można zobaczyć m.in. w Skomorochach Dużych, Grabowczyku, Hołużnem, Ornatowicach, Szystowicach

i Siedlisku. Obok Grabowca jest też wzgórze zamkowe z trzema kilkumetrowymi krzyżami (nasyp jest pozostałością średniowiecznego grodziska).

W gminie nie ma oznaczonych szlaków turystycznych i ścieżek rowerowych. Brakuje też gospodarstw agroturystycznych, restauracji, zajazdów przydrożnych itd. Jedyne całoroczne Szkolne Schronisko Młodzieżowe funkcjonuje przy miejscowym Zespole Szkół. Turyści pojawiają się tam głównie latem.

Reasumując, Gmina Grabowiec posiada potencjał rozwojowy w kierunku turystyki i rekreacji jednak wymaga on większych nakładów finansowych oraz zaangażowania władz gminy i współpracy organizacji pozarządowych działających w obszarze turystyki, biznesu i partnerów publicznych.

Problemy jakie zostały zdiagnozowane przez mieszkańców podczas konsultacji społecznych w obszarze kultura, sport i turystyka na terenie Gminy Grabowiec to:

- niskie nakłady finansowe na promocję atrakcyjności kulturalnej i turystycznej gminy
- niskie nakłady na działania w zakresie upowszechniania kultury
- brak szkoleń dla animatorów lokalnych
- wąska oferta dla młodzieży w obszarze kultury
- niewystarczająca infrastruktura kulturalna (brak placów zabaw, siłowni)
- brak oferty sportowej dla osób dorosłych
- brak cykliczności w organizowanych działaniach w obszarze kultury i sportu
- brak szkoleń i warsztatów w zakresie tworzenia i zarządzania gospodarstwami agroturystycznymi
- brak bazy gastronomicznej na terenie gminy
- niewystarczająca współpraca instytucjonalna w obszarze kultury i turystyki w gminie
- brak działań z zakresu wspierania dialogu międzypokoleniowego
- niewystarczająca oferta kulturalna dla osób starszych
- niski poziom integracji społecznej w gminie

4. Ochrona zdrowia

Styl życia i zachowania zdrowotne wpływają w największym stopniu na stan zdrowia ludności. Do czynników zagrażających zdrowiu należą przede wszystkim: mała aktywność fizyczna, nieprawidłowości w sposobie żywienia, palenie tytoniu, nadmierne spożycie alkoholu, zły stan środowiska naturalnego, niewłaściwe warunki bezpieczeństwa pracy, wypadki drogowe oraz brak powszechnej profilaktyki.

Mieszkańcy gminy mają utrudniony dostęp do pełnej infrastruktury ochrony zdrowia. Na terenie gminy funkcjonuje jedna placówka służby zdrowia świadcząca podstawową opiekę zdrowotną. Na terenie gminy działają również dwie apteki.

Na terenie gminy nie ma placówek ochrony zdrowia świadczących porady specjalistyczne dlatego mieszkańcy gminy korzystają ze specjalistycznych usług medycznych w Zamościu oraz Hrubieszowie.

W Gminie Grabowiec podstawową opiekę zdrowotną zapewniają następujące placówki:

Tabela 10. Wykaz placówek służby zdrowia zapewniających podstawową opiekę zdrowotną

Nazwa zakładu opieki zdrowotnej

Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Przychodnia w Grabowcu

Źródło: Dane własne gminy

Liczba porad podstawowej opieki zdrowotnej na 1 mieszkańca w 2013 roku wyniosła 5 podczas gdy wskaźnik ten dla powiatu zamojskiego wyniósł 3 a dla województwa lubelskiego 4,3. Przeciętna długość życia ogółem mieszkańców województwa to 72,7 lat w odniesieniu do mężczyzn oraz 81,6 lat do kobiet (kraj, odpowiednio 73,1 i 81,1). W województwie, dłuższą przeżywalnością charakteryzują się mieszkańcy miast niż wsi. Podobnie statystyki te przedstawiają się w na terenie Gminy Grabowiec. Ogólna liczba zgonów w gminie w 2014 roku wyniosła 73 osoby i w porównaniu do roku poprzedniego była wyższa o 11 osób.

Stan zdrowia mieszkańców systematycznie pogarsza się. Sytuacja ta spowodowana jest faktem starzejącego się społeczeństwa, spadającą liczbą urodzeń oraz większą wykrywalnością chorób.

Wydatki gminy na ochronę zdrowia w 2013 roku wyniosły 0,2 % budżetu gminy.

Problemy jakie zostały zdiagnozowane przez mieszkańców podczas konsultacji społecznych w obszarze kultura, sport i turystyka na terenie Gminy Grabowiec to:

- długie oczekiwanie na wizyty u specjalistów
- zbyt mała liczba badań i działań profilaktycznych
- niewystarczająca opieka zdrowotna środowiskowa
- niewystarczająca infrastruktura ochrony zdrowia
- brak możliwości z korzystania z wizyt lekarzy specjalistów na terenie gminy (niewykorzystany duży budynek Przychodni Zdrowia i puste gabinety, brak rehabilitacji, brak lekarza ginekologa)
- duże koszty dojazdu na rehabilitację do Zamościa lub Hrubieszowa
- niewykorzystany budynek Przychodni zdrowia

5. Bezpieczeństwo publiczne

Bezpieczeństwu publicznemu zagraża przestępczość, która jest zjawiskiem dynamicznym i podobnie jak społeczeństwo, podlega rozwojowi. Choć stanowi margines życia społecznego, poprzez swą intensywność i częstotliwość może mieć wpływ na formowanie się postaw i zachowań ludności oraz odciskać dotkliwie piętno na jej funkcjonowaniu.

Na terenie Gminy Grabowiec nad bezpieczeństwem mieszkańców i porządkiem publicznym czuwa Komenda Powiatowa Policji w Zamościu. Z braku obecności komisariatu w gminie jego obszar został podzielony na rejony prac dzielnicowych.

Policjanci koncentrowali swoje działania na realizacji celów w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego, wynikające z ustawowych zadań Policji, które zostały nakreślone przez kierownictwo Policji, jak również wynikały z bieżących potrzeb sygnalizowanych przez mieszkańców. Dane dotyczące bezpieczeństwa w gminie obrazuje poniższe zestawienie wskazujące na rodzaj zdarzeń zaistniałych na terenie gminy w latach 2012 i 2013.

Tabela 11. Dane dotyczące przestępczości na terenie Gminy

RODZAJ ZDARZENIA	Grabowiec	
	2012	2013
Kolizja drogowa	7	12
Wypadek drogowy	0	0
Kradzież z włamaniem	0	0
Kradzież cudzej rzeczy	0	0

Rozboje i pochodne	0	0
Bójki i pobicia	1	0
Przestępstwa narkotykowe	0	0
Przestępstwa przeciwko rodzinie	1	0
Inne	0	0
OGÓŁEM	9	12

Źródło: Dane przekazane przez Policję

Z powyższego zestawienia wyraźnie wynika, iż najczęściej występującym zdarzeniem na terenie gminy w 2013 roku były kolizje drogowe. Dodatkowo w 2012 roku pojawiły się również inne kategorie przestępstw tj. bójki i pobicia oraz przestępstwa przeciwko rodzinie.

W porównaniu do 2012 roku w 2013 roku nastąpił wzrost policyjnych interwencji.

W celu wypracowania skutecznych metod i form pełnienia służby na terenie działania KPP w Zamościu, co miesiąc zbiera się zespół do spraw koordynacji służby mający na celu jak najbardziej optymalne wykorzystanie posiadanych sił i środków. Dyslokacja służby patrolowej odbywa się w oparciu o comiesięczne analizy stanu bezpieczeństwa, sporządzane na podstawie danych z systemów policyjnych, informacji uzyskanych od innych podmiotów, społeczeństwa oraz środków masowego przekazu. Dzielnicowi w trakcie służby obchodowej inicjują w lokalnej społeczności działania mające na celu poprawę bezpieczeństwa tj. przekazują informacje na temat zabezpieczenia mienia w trakcie dłuższej nieobecności w miejscu zamieszkania, powiadamiania policji o stwierdzonych naruszeniach porządku prawnego, ponadto informują o rodzajach zagrożeń i sposobach ich uniknięcia. W przypadku stwierdzenia uchybień z zakresu działania innych instytucji występują do właściwych organów celem ich usunięcia. W ramach obchodów sprawdzają miejsca niebezpieczne oraz wnioskuje o zmiany w celu tworzenia poczucia bezpieczeństwa w społeczności.

Pogarszające się warunki materialne i liberalizacja przepisów prawa stwarzają możliwości ujawniania się następujących zagrożeń:

- w sferze przestępczości kryminalnej trzeba liczyć się z dużą aktywnością elementu przestępczego, który będzie dążył do polepszenia swoich warunków bytowych przez dokonywanie przestępstw a w związku z powiększającą się znieczulicą społeczną, ujawniają się większe trudności z wykrywaniem sprawców przestępstw. Przestępstwa o tym charakterze mogą być również popełniane przez osoby nieletnie.
- brak pracy a wręcz niechęć do jej podjęcia może skutkować wzrostem przestępczości w sferze włamań, kradzieży i rozbojów.

- w sferze porządku publicznego mogą nastąpić zagrożenia związane z nadmiernym spożyciem alkoholu a co za tym idzie ze zwiększoną liczbą zakłóceń porządku, dewastacji mienia, zaśmiecania.
- szczególnie w szkołach może nasilić się rozprawianie i używanie wszelkich środków odurzających.

W ramach konsultacji społecznych mieszkańcy gminy wskazali następujące problemy w obszarze bezpieczeństwa i porządku publicznego:

- zły stan infrastruktury drogowej
- brak monitoringu miejsc newralgicznych w gminie
- brak zajęć z zakresu obrony i ochrony osobistej dla mieszkańców
- brak kampanii świadomościowych dla mieszkańców gminy w zakresie istniejących zagrożeń
- niewystarczająca profilaktyka uzależnień
- problem „bezpańskich psów”
- niewystarczająca współpraca pomiędzy instytucjami porządku i bezpieczeństwa publicznego w gminie (Policja, Straż Pożarna, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych)
- brak środków na zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańców gminy po zmroku

Wydatki gminy na bezpieczeństwo publiczne i ochronę przeciwpożarową w 2013 roku wyniosły 1,7 % budżetu Gminy Grabowiec.

Reasumując pomimo istniejących problemów w sferze bezpieczeństwa i porządku publicznego na tle innych gmin powiatu zamojskiego Gmina Grabowiec jest gminą o dużym poziomie bezpieczeństwa publicznego oraz wysokim stopniu wykrywalności przestępstw.

6. Pomoc społeczna

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej, pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężania trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Instytucja ta wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka.

Zadania pomocy społecznej w Gminie Grabowiec wykonuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Grabowcu. Jednostka ta realizuje również zadania wynikające z innych, aniżeli ustawa o pomocy społecznej, aktów prawnych. Należą do nich w szczególności: ustawa o świadczeniach rodzinnych i ustawa o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, ustawa o świadczeniach zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych, ustawa o powszechnym ubezpieczeniu społecznym, ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, ustawa o dodatkach mieszkaniowych, ustawa o pomocy osobom uprawnionym do alimentów a także ustawa o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej.

Prawo do wsparcia udzielanego przez Ośrodek Pomocy Społecznej mają osoby i rodziny, które spełniają określone warunki przedstawione w poszczególnych aktach prawnych. I tak np. w odniesieniu do świadczeń z pomocy społecznej jednym z nich jest kryterium dochodowe. Kryterium dochodowe stosowane jest również przy przyznawaniu zasiłków rodzinnych i świadczeń alimentacyjnych.

W wykonywaniu zadań Ośrodek Pomocy Społecznej współdziała z różnymi podmiotami, m.in. z organami wykonawczymi gminy i sołectw, innymi jednostkami organizacyjnymi gminy, służbą zdrowia, policją, kuratorami sądowymi oraz instytucjami i organizacjami pozarządowymi zajmującymi się pomocą społeczną.

Celem pomocy społecznej jest w szczególności przyznawanie i wypłacanie przewidzianych ustawą świadczeń, praca socjalna, prowadzenie i rozwój niezbędnej infrastruktury socjalnej, analiza i ocena zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej, realizacja zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych oraz rozwijanie nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb. Funkcjonujący na terenie gminy ośrodek pomocy społecznej udzielał wsparcia potrzebującym mieszkańcom gminy, a także wypłacał świadczenia w postaci zasiłków rodzinnych, zasiłków pielęgnacyjnych, świadczeń pielęgnacyjnych, świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz zapomogi z tytułu urodzenia dziecka.

Poniższa tabela przedstawia dane dotyczące kwot wydatkowanych przez ośrodek pomocy społecznej na realizację zadań w latach 2012 - 2014.

Tabela 12. Środki finansowe wydatkowane przez ośrodek pomocy społecznej w latach 2012 - 2014

Wielkość wydatków	2012 r.	2013 r.	2014 r.
Ogółem	2422608,26	2209339,16	2201054,73
W tym na świadczenia pomocy społecznej	1953092,78	1491244,69	1493351,79
W tym na świadczenia rodzinie	1535526,62	1250763,53	1271116,96
Na zadania własne gminy	869468,27	932133,23	891849,12
Na zadania zlecone gminy	1553139,99	1277205,93	1309205,61

Źródło: Dane własne GOPS w Grabowcu

W latach 2012- 2014 wysokość środków finansowych przeznaczonych przez ośrodek pomocy społecznej na pomoc mieszkańcom gminy ogółem uległa znacznemu spadkowi.

Poniższa tabela przedstawia dane dotyczące liczby mieszkańców gminy objętych przez ośrodek wsparciem z zakresu pomocy społecznej w latach 2012 - 2014.

Tabela 13. Beneficjenci pomocy społecznej w Gminie Grabowiec w latach 2012 - 2014

Wskaźnik	2012 r.	2013 r.	2014 r.
liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie	269	290	228
liczba rodzin	126	134	106
liczba osób w rodzinach	489	513	406

Źródło: Dane własne GOPS w Grabowcu

Liczba osób objętych pomocą społeczną w Gminie Grabowiec w latach 2012 - 2014 ulegała zmianie z roku na rok (489 osób w rodzinach w 2012 roku, 513 osób w rodzinach w 2013 roku, 406 osób w rodzinach w 2014 roku). Wpływ na taką sytuację mogło mieć m.in. niskie kryterium dochodowe obowiązujące przy ubieganiu się o wsparcie, które zawęziło liczbę osób uprawnionych do korzystania z pomocy oraz pogarszająca się sytuacja na rynku pracy wynikająca min. z kryzysu ekonomicznego, który objął swym zasięgiem państwa Unii

Europejskiej, gdyż przy początkowej tendencji wzrostowej wskaźnika z roku 2012 na 2013 nastąpił jego spadek w roku 2014.

Czynnikami, które stanowią ryzyko marginalizacji lub dowód wykluczenia społecznego są obszary problemowe, zdiagnozowane w rodzinach korzystających z pomocy społecznej. Obszary te wpływają destrukcyjnie na funkcjonowanie rodziny. Populacja rodzin, korzystających z pomocy społecznej jest zróżnicowana. Różnorodność dotyczy zarówno struktury wiekowej beneficjentów, liczebności gospodarstw domowych, typów rodzin, także obszarów problemowych, określanymi mianem dysfunkcji rodziny.

Analiza struktury wiekowej mieszkańców gminy objętych pomocą społeczną w 2014 roku wykazała, że największą grupę stanowiły osoby w wieku produkcyjnym. Ci z nich, którzy bezpośrednio korzystali ze wsparcia, otrzymywali pomoc głównie w postaci zasiłków okresowych, celowych, zasiłków na zakup żywności. Znacznie mniejsze, choć spore, grupy reprezentowały osoby w wieku nauki szkolnej korzystające z pomocy w formie posiłków i osoby w wieku poprodukcyjnym korzystające z pomocy w formie zasiłku stałego, zasiłków celowych i usług opiekuńczych.

Jeśli chodzi o podział beneficjentów pomocy społecznej w gminie według aktywności zawodowej, najliczniejszą grupę w 2014 roku stanowiły osoby bezrobotne i nieaktywne zawodowo. Obecność tych osób w gronie beneficjentów pomocy społecznej należy tłumaczyć uzyskiwaniem przez nie niskich dochodów uniemożliwiających utrzymanie siebie swoich rodzin.

Poniższa tabela przedstawia dane dotyczące powodów przyznawania pomocy społecznej w Gminie Grabowiec w latach 2012 - 2014.

Tabela 14. Powody przyznawania pomocy społecznej w Gminie Grabowiec w latach 2012 - 2014

Powód przyznania pomocy	Liczba rodzin			Liczba osób w rodzinach	
	2012	2013	2014	2012	2013
Ubóstwo	51	77	88	191	297
Bezdomność	0	0	0	0	0
Potrzeba ochrony macierzyństwa	19	17	15	142	125
Bezrobocie	67	79	79	223	273
Niepełnosprawność	42	38	28	145	138
Długotrwała lub ciężka choroba	42	38	25	147	133
Bezradność w sprawach	25	24	18	129	129

opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego					
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0
Alkoholizm	15	19	11	32	46
Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	3	5	4	6	9
Zdarzenie losowe	0	2	1	0	8
Brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze	0	0	0	0	0
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0

Źródło: Dane własne GOPS w Grabowcu

Z przedstawionych danych wynika, że wzorem lat ubiegłych najpoważniejszą trudnością życiową klientów pomocy społecznej jest ubóstwo. Ubóstwo jest jednym z głównych powodów korzystania z pomocy społecznej. Klientami są osoby i rodziny o niskich kwalifikacjach zawodowych, długotrwale bezrobotne, jak również osoby nie posiadające stałego źródła dochodu, pracujące w niepełnym wymiarze czasu pracy lub dorywczo. Wzrost kosztów utrzymania, niskie dochody własne są głównymi przyczynami zgłaszania się o pomoc finansową.

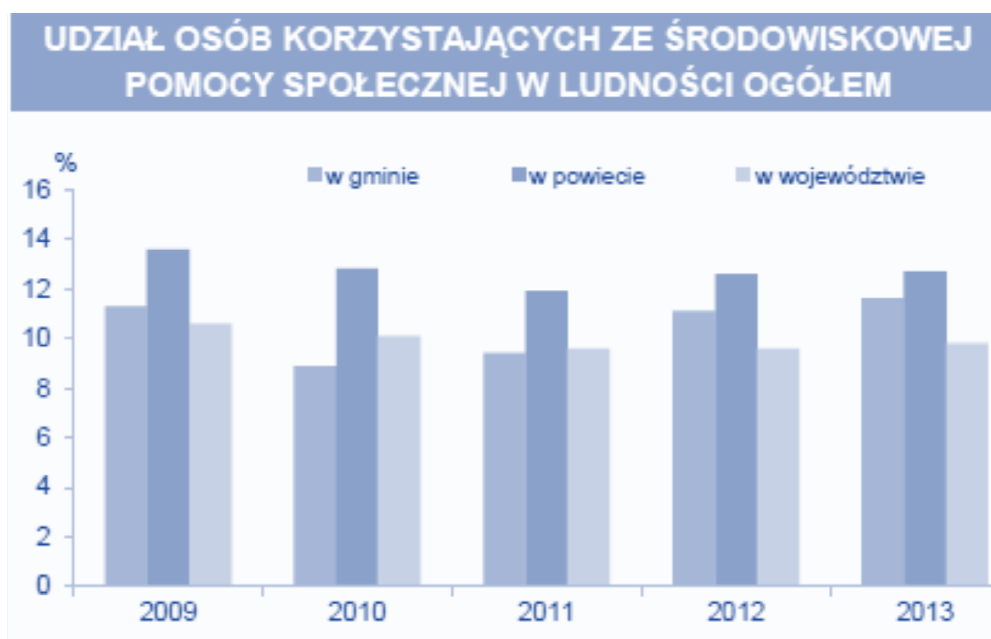
Kolejnym poważnym obszarem problemów jest bezrobocie, obejmujące 75% rodzin. Trudna sytuacja na rynku pracy, brak nowych miejsc pracy, kryzys, jak i likwidacja dotychczasowych miejsc pracy prowadzi do zwykłej tendencji osób bezrobotnych. Osoby bezrobotne uzyskują pomoc finansową z Ośrodka i są motywowane w kierunku podwyższania kwalifikacji zawodowych (kontrakt socjalny, projekty UE), jak również zdobywanie umiejętności poruszania się na rynku pracy w celu znalezieniu zatrudnienia.

Następnym czynnikiem korzystania z pomocy społecznej jest niepełnosprawność, długotrwała choroba, potrzeba ochrony macierzyństwa i alkoholizm.

Wydatki na pomoc społeczną stanowiły w 2014 roku stanowiły 16,9 % wszystkich wydatków gminy i stanowiły drugie po edukacji źródło wydatków Gminy Grabowiec.

Udział procentowy osób korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem przedstawia poniższe zestawienie.

Wykres 2. Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem

Źródło: GUS - Statystyczne Vademecum Samorządowca

W ramach konsultacji społecznych mieszkańcy gminy wskazali następujące problemy w obszarze pomocy społecznej w zakresie polityki prorodzinnej:

- brak możliwości zapewnienia opieki dzieciom do lat 3 (kluby malucha, żłobki)
- brak możliwości zapewnienia opieki dzieciom w okresie letnich wakacji i ferii zimowych (oddział przedszkolny czynny tylko w okresie roku szkolnego)
- niskie świadczenia społeczne
- bezrobocie i ubóstwo rodzin
- niechęć młodych osób do zakładania rodzin i posiadania dzieci
- odpływ osób w wieku produkcyjnym do dużych miast i zagranicę

W zakresie kapitału ludzkiego- kadry pomocy społecznej:

- brak cyklicznych superwizji
- brak psychologa i psychoterapeuty
- brak wysokiej jakości szkoleń zawodowych
- brak środków finansowych na podniesienie jakości i efektywności pomocy społecznej
- niewystarczająca współpraca z lokalnymi liderami (sołtysi, radni gminy)

7. Niepełnosprawność

Niepełnosprawność oznacza trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy. Schorzeniami, które najczęściej przyczyniają się do niepełnosprawności, są choroby układu krążenia oraz dysfunkcje narządu ruchu.

Pomimo, iż działania na rzecz osób niepełnosprawnych realizowane są głównie przez samorząd powiatowy, Gmina również udziela wsparcia w szczególności w formie świadczeń pieniężnych i niepieniężnych na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

Cele Gminy w zakresie wsparcia osób niepełnosprawnych:

- bieżące diagnozowanie potrzeb środowiska osób niepełnosprawnych,
- stworzenie warunków do pełnej rehabilitacji zdrowotnej, społecznej i zawodowej,
- dążenie do integracji osób niepełnosprawnych ze społeczeństwem z wykorzystaniem lokalnego potencjału,
- wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych w życiu społecznym i zawodowym,
- zintegrowanie działań gminy i organizacji pozarządowych na rzecz profilaktyki i rozwiązywania problemów osób niepełnosprawnych,

Bardzo trudno jest określić dokładną liczbę osób niepełnosprawnych w skali gminy, gdyż nie wszystkie osoby niepełnosprawne są zainteresowane przekazywaniem takiej informacji oraz nie ma bezpośredniego systemu przepływu informacji pomiędzy organami orzekającymi, które weryfikowałyby i udostępniały takie dane.

Na terenie Gminy Grabowiec, oprócz instytucji samorządowych, szczególną aktywnością wykazują się organizacje pozarządowe działające na rzecz osób niepełnosprawnych, które realizując swoje cele statutowe aktywnie włączają się w prace nad poprawą jakości życia osób niepełnosprawnych.

W zbiorowości osób niepełnosprawnych funkcjonuje również grupa osób niepełnosprawnych tylko biologicznie, tj. takich, które nie posiadają orzeczenia, ale mają całkowicie lub poważnie ograniczoną zdolność do wykonywania czynności podstawowych dla swojego wieku. Liczba takich osób w Gminie Grabowiec jest niemożliwa do określenia.

Liczbę osób korzystających z pomocy społecznej w Gminie Grabowiec ze względu na niepełnosprawność obrazuje poniższe zestawienie:

Tabela 15. Ilość osób korzystających z pomocy społecznej ze względu na niepełnosprawność w Gminie Grabowiec w latach 2012 - 2014

Powód przyznania pomocy	liczba rodzin			liczba osób w rodzinach		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Niepełnosprawność	42	38	28	145	138	108

Źródło: Dane własne GOPS w Grabowcu

Powiatowy Urząd Pracy w Zamościu prowadzi pośrednictwo pracy dla zarejestrowanych osób w tym niepełnosprawnych, a w razie braku możliwości zapewnienia odpowiedniego zatrudnienia, świadczy usługi poradnictwa zawodowego, inicjuje, organizuje i finansuje szkolenia bezrobotnych i innych uprawnionych osób oraz przyznaje i wypłaca stypendia szkoleniowe a także dofinansowuje tworzenie nowych miejsc pracy, udziela dotacji na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej, przyznaje i wypłaca świadczenia z tytułu bezrobocia. Wymienione usługi i instrumenty rynku pracy dotyczące aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych finansowane są z różnych źródeł, w zależności od statusu osoby niepełnosprawnej. Osoby niepełnosprawne - bezrobotne, korzystać mogą ze środków Funduszu Pracy lub Europejskiego Funduszu Społecznego, zgodnie z przepisami ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Natomiast osoby niepełnosprawne poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu, korzystać mogą ze środków finansowych Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, zgodnie z przepisami ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych.

Na terenie Gminy Grabowiec nie ma Domu Pomocy Społecznej ani Warsztatów Terapii Zajęciowej.

W ramach konsultacji społecznych mieszkańcy gminy wskazali następujące problemy w obszarze pomocy społecznej w zakresie problemów dotykających osoby niepełnosprawne:

- bariery architektoniczne
- brak klubów samopomocowych
- brak zakładów pracy chronionej
- utrudniony dostęp do lekarzy specjalistów
- brak różnorodnych form zagospodarowania czasu wolnego
- niewystarczająca integracja ze społeczeństwem

8. Problemy uzależnień i przemoc w rodzinie

Alkoholizm, narkomania i przemoc w rodzinie należą do najpoważniejszych problemów społecznych. Zjawiska te powodują szkody we wszystkich sferach życia człowieka, mając istotny wpływ zarówno na poczucie bezpieczeństwa społecznego, jak również na ogólny stan zdrowia, zdolność do konkurencji na coraz bardziej wymagającym rynku pracy oraz relacje rodzinne i międzyludzkie.

Do przyczyn popadania w alkoholizm można zaliczyć uwarunkowania społeczne, nieprawidłowe wzorce rodzinne, brak celów życiowych, utratę zatrudnienia. Natomiast narkomanii sprzyjają powszechność i dostępność środków odurzających, panująca moda na ich zażywanie oraz fakt, że narkotyki często są traktowane, jako ucieczka od codzienności, środek obronny przed trudnościami, sposób na rozładowanie stresu i konfliktów oraz poszukiwanie nowych wrażeń i doznań. Przemoc w rodzinie jest z kolei patologią mającą w wielu przypadkach swoje źródło w ubóstwie i uzależnieniach. Jej ofiarami są osoby słabe fizycznie, psychicznie, o niskim poczuciu własnej wartości, zależne w jakiś sposób od sprawcy. Na ogół należą do nich kobiety i dzieci, rzadziej osoby niepełnosprawne, starsze i chore.

Liczba osób uzależnionych od alkoholu i narkotyków oraz dotkniętych, z powodu ich nadużywania, problemem przemocy w rodzinie jest trudna do ustalenia. Dane szacunkowe przedstawione w tym zakresie przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych zawiera poniższa tabela.

Tabela 16. Populacje osób, u których występują różne kategorie problemów alkoholowych

Wskaźnik		W Polsce	W gminie do 10 tys. mieszk.
Liczba osób uzależnionych od alkoholu	ok. 2% populacji	ok. 800 tys.	ok. 200 osób
Dorośli żyjący w otoczeniu alkoholika (współmałżonkowie, rodzice)	ok. 4% populacji	ok. 1,5 mln	ok. 400 osób
Dzieci wychowujące się w rodzinach	ok. 4% populacji	ok. 1,5 mln	ok. 400 osób

alkoholików			
Osoby pijące szkodliwie	5-7% populacji	2-2,5 mln	ok. 500-700 osób
Ofiary przemocy domowej w rodzinach z problemem alkoholowym	2/3 osób dorosłych oraz 2/3 dzieci z tych rodzin	Razem ok 2 mln osób: dorosłych i dzieci	Około 530 osób: dorosłych i dzieci

Źródło: Dane szacunkowe Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Poniższa tabela obrazuje wielkość wydatków na profilaktykę i rozwiązywanie problemów alkoholowych w Gminie Grabowiec w okresie 2012 - 2014. Wydatki poniesione na przeciwdziałanie przemocy w rodzinie w 2013 roku wydatkowane były na przeszkolenie Zespołu Interdyscyplinarnego w zakresie procedur i funkcjonowania zespołów interdyscyplinarnych, podobnie w 2015 r. przeznaczono kwotę 800 zł na szkolenie z zakresu zmian w przepisach prawnych dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Tabela 17. Środki finansowe przeznaczone na profilaktykę i rozwiązywanie problemów uzależnień w Gminie Grabowiec w latach 2012 - 2014

Wielkość wydatków	2012 r.	2013 r.	2014 r.
na profilaktykę i rozwiązywanie problemów alkoholowych	16724,00	14876,00	15635,00
na profilaktykę i rozwiązywanie problemów narkomanii	500,00	500,00	500,00
na przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	0	1700,00	0
razem	17224,00	17076,00	16135,00

Źródło: Dane własne gminy

By skutecznie przeciwdziałać problemom uzależnień i przemocy w rodzinie oraz eliminować ich niekorzystny wpływ na społeczeństwo, konieczne jest prowadzenie działań związanych z profilaktyką i ich rozwiązywaniem oraz integracji społecznej osób nimi dotkniętych.

Zgodnie z art. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie przemoc w rodzinie to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną,

wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Przemoc w rodzinie, jest doświadczeniem traumatycznym, którego skutkiem są zarówno bezpośrednie szkody na zdrowiu psychicznym i fizycznym, jak i poważne, długotrwałe problemy ujawniające się w życiu dorosłym, jako konsekwencje przemocy doświadczanej w dzieciństwie. Z powodu wielu następstw takich doświadczeń, cierpią nie tylko ci którzy są ofiarami, ale również bezsilni świadkowie obserwujący akty przemocy tj. najczęściej dzieci. Tego typu doświadczenia uczą agresywnego stylu zachowania, zwiększają pobudzenie z elementami agresji, zmniejszają opór przed agresywnym zachowaniem, zaburzają poglądy na temat sposobów rozwiązywanie konfliktów i zmniejszają wrażliwość na agresywne zachowania. Olbrzymie koszty przemocy domowej ponoszą zarówno jednostki, jak i społeczeństwo. Niezbędne jest zatem podejmowanie planowych działań mających na celu zapobieganie i zwalczanie przemocy w rodzinie, działań wpisanych w tworzenie i rozwijanie systemu przeciwdziałania przemocy, którego zasadniczymi elementami są specjalistyczne instytucje i profesjonaliści niosący pomoc osobom dotkniętym przemocą domową.

Zadania gminy zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie są następujące:

- 1) opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie
- 2) prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w szczególności poprzez działania służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie
- 3) zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia
- 4) tworzenie zespołów interdyscyplinarnych

Zgodnie z obowiązującą ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie każda gmina powołuje Zespół Interdyscyplinarny, w którego skład, wchodzi przygotowani do skutecznego zajmowania się problematyką przemocy specjaliści. Zadaniem Zespołu jest kompleksowe zajmowanie się rodzinami oraz monitorowanie sytuacji w rodzinach, w których dochodzi do przemocy, a w przypadku podejrzenia popełnienia przestępstwa, poinformowanie o tym odpowiednich służb. Zespół Interdyscyplinarny zajmuje się również zbieraniem i przekazywaniem informacji na temat skali zjawiska przemocy w rodzinie, jak również gromadzeniem informacji na temat miejsc, osób i możliwości udzielania pomocy w środowisku lokalnym oraz inicjowanie tworzenia nowych miejsc pomocy dla osób krzywdzonych. Zespoły Interdyscyplinarne inicjują działania zmierzające do podniesienia kwalifikacji osób mających w swojej pracy kontakt z ofiarami i sprawcami przemocy.

Na terenie Gminy Grabowiec, zgodnie z przepisami ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie funkcjonuje Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Zespół interdyscyplinarny jest elementem tworzonego przez gminę systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i realizuje działania określone w Gminnym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Tabela 18. Wykaz działalności zespołu interdyscyplinarnego w Gminie Grabowiec w latach 2012 - 2013

Gmina	Liczba osób objętych pomocą ze względu na przemoc		Liczba postępowań gdzie była prowadzona procedura „Niebieskich kart”	
	Grabowiec	2012	7	2012
2013		12	2013	5
2014		5	2014	8

Źródło: Dane przekazane przez Zespół Interdyscyplinarny

Na podstawie danych statystycznych uzyskanych z Zespołu Interdyscyplinarnego w Gminie Grabowiec w 2014 roku 5 osób objęto pomocą ze względu na przemoc w rodzinie oraz prowadzono 8 postępowań w ramach procedury „Niebieskie Karty”.

W ramach konsultacji społecznych mieszkańcy gminy wskazali następujące problemy w obszarze pomocy społecznej w zakresie problemów uzależnień i przemocy w rodzinie:

Uzależnienia:

- brak specjalistów pomocowych na terenie gminy
- brak klubów samopomocowych
- łatwy dostęp do zakupu napojów alkoholowych
- akceptacja społeczna
- dziedziczenie alkoholizmu
- brak efektywności współpracy z GKRPA
- niezauważalność problemu
- brak form wsparcia dla rodzin osób uzależnionych i dla osób współuzależnionych

Przemoc w rodzinie:

- brak specjalistów pomocowych na terenie gminy
- niskie bezpieczeństwo ofiar przemocy
- alkoholizm
- przewlekłość działalności wymiaru sprawiedliwości
- brak współpracy w środowisku lokalnym
- zмова milczenia świadków przemocy

9. Starzenie się społeczeństwa

Od początku lat 90 XX wieku obserwujemy postępujący proces starzenia się społeczeństwa polskiego. Wyraża się on głównie wzrostem liczby osób w wieku poprodukcyjnym i zmniejszającą się liczbą ludności w wieku przedprodukcyjnym. W najbliższych dwudziestu latach nastąpi przyspieszenie tego procesu. Przewidywane zmiany demograficzne wymagają podjęcia nowych zadań w polityce społecznej i gospodarczej Polski. Starość nie jest pojęciem jednoznacznym. Różnie można określać początek tego okresu zarówno w życiu jednostek, jak i całych zbiorowości. W demografii starość jednostek dzieli się na: młodszy wiek poprodukcyjny (60 - 69 lat), starszy wiek poprodukcyjny (70 - 79 lat) oraz starość sędziwą (powyżej 80 lat). Proces starzenia się społeczeństwa polega na wzroście liczby osób w starszym wieku i ich udziału w ogólnej liczbie ludności przy jednoczesnym spadku liczby i udziału dzieci i młodzieży w ogólnej liczbie ludności.

Przewiduje się, że populacja mieszkańców Europy, która stanowi ok. 10% ludności świata, za 50 lat zmniejszy się do 5%. Według prognozy na 2025 rok ponad 24% populacji Polaków stanowić będą emeryci.

Na zjawisko starzenia się ludności wpływa pośrednio szereg czynników, jak np. poziom zamożności społeczeństwa, promowany model rodziny, aktywność zawodowa kobiet, poziom pomocy społecznej i ochrony zdrowia, wykształcenie ludności oraz polityka społeczna państwa. Proces starzenia się ma więc nie tylko wymiar demograficzny, ale także ekonomiczny i społeczny. Wyrazem tego są zmiany struktury konsumpcji, wzrost zapotrzebowania na niektóre usługi (np. w dziedzinie ochrony zdrowia, opieki społecznej), zmniejszenie aktywności zawodowej, zwiększenie wydatków na utrzymanie rosnącej grupy poprodukcyjnej, zmiana struktury siły roboczej, rodziny i gospodarstw domowych. Wymusza to działania ze strony gminy w zakresie dostosowania infrastruktury i nakładów finansowych na różne dziedziny życia społeczno - gospodarczego.

Dłuższe ludzkie życie jest zjawiskiem pozytywnym pod warunkiem, że osoba starsza zachowa zdrowie i sprawność fizyczną. Wzrost odsetka osób w wieku emerytalnym stanowi też wyzwanie dla polityki socjalnej gminy, pojawia się bowiem potrzeba budowania specjalnych programów gwarantujących dostęp do specjalistycznych usług socjalnych i zdrowotnych, sprzyjających zdrowemu starzeniu się oraz takich, które sprawią, że ich życie

będzie społecznie i ekonomicznie użyteczne. Wydłużenie czasu życia stanowi niewątpliwie pożądane osiągnięcie cywilizacyjne, związane ze wzrostem poziomu życia, postępem medycyny i funkcjonowaniem systemu zabezpieczenia społecznego. Równocześnie jednak stwarza poważne problemy ekonomiczne, społeczne i kulturowe.

Społeczne skutki procesu starzenia się to nie tylko problem rosnących kosztów zabezpieczenia społecznego, lecz również opieki zdrowotnej oraz tzw. opieki długoterminowej (pielęgnacja). W związku ze starzeniem się społeczeństwa wzrosnie zapotrzebowanie na lekarzy geriatrów. Na poziomie indywidualnym dla seniorów ważne jest zagospodarowanie czasu, wykorzystanie ich doświadczenia zawodowego i życiowego, ich chęci bycia użytecznym, możliwość podniesienia poziomu życia dzięki dodatkowym, nawet niewielkim, dochodom. Funkcjonowanie seniorów w rodzinach podnosi poczucie solidarności międzypokoleniowej. Ich nieodpłatna działalność społecznie użyteczna, zarówno wobec rodziny jak i wobec osób trzecich pozwala im czuć się potrzebnymi rodzinie bądź szerszemu środowisku, co pozytywnie wpływa na ich samoocenę i nastraja pozytywnie wobec wyzwań codzienności. Działania władz wobec najstarszej warstwy społeczeństwa powinny być ukierunkowane na wzmacnianie aktywności tych ludzi, poprzez stwarzanie odpowiednich przesłanek instytucjonalnych i prawnych. Ubóstwo jest w grupie seniorów zdecydowanie rzadsze niż wśród rodzin wychowujących dzieci. Seniorzy stabilizują popyt rynkowy. Cechują się najniższą spośród wszystkich dorosłych skłonnością do popełniania przestępstw, najrzadziej są sprawcami wypadków komunikacyjnych.

Satysfakcjonujące starzenie się wiąże się z trzema czynnikami: niskim poziomem niepełnosprawności, samodzielnym funkcjonowaniem fizycznym i umysłowym oraz aktywnym zaangażowaniem i zainteresowaniem życiem.

Sytuacja ta wymusza konieczność:

- podjęcia działań na rzecz poprawy sytuacji materialnej osób starszych
- przeciwdziałania postępującej niesprawności psychofizycznej
- przeciwdziałania poczuciu osamotnienia osób starszych
- angażowania osób starszych w życie społeczności lokalnych
- dbałość o stan zdrowia osób starszych, ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju badań profilaktycznych.

Osoby starsze w znacznej większości są osobami sprawnymi umysłowo i fizycznie, pragnącymi normalnie funkcjonować w społeczeństwie. Borykają się one z różnorodnymi problemami związanymi z aktywnym uczestnictwem w życiu rodzinnym, zawodowym i kulturalnym. Na terenie Gminy Grabowiec jest niewiele ofert dla seniorów w zakresie możliwości korzystania z usług i szerokiej oferty proponowanej zarówno przez instytucje, jak i organizacje pozarządowe.

10. Analiza SWOT

Analiza SWOT (jej nazwa to akronim angielskich słów: Strengths – mocne strony, Weaknesses – słabe strony, Opportunities – szanse i Threats – zagrożenia) jest jedną z najpopularniejszych heurystycznych technik analitycznych służących porządkowaniu informacji. Bywa stosowana we wszystkich obszarach planowania strategicznego. W przypadku strategii Rozwiązywania problemów społecznych stanowi efektywną metodę identyfikacji mocnych i słabych stron lokalnego systemu pomocy społecznej oraz szans i zagrożeń, jakie przed nim stoją. Pozwala oszacować potencjał, jakim się dysponuje oraz określić stopień, w jakim posiadane zasoby odpowiadają potrzebom i oczekiwaniom społeczności lokalnej.

Przedstawiona poniżej analiza została przeprowadzona z udziałem przedstawicieli samorządu, organizacji pozarządowych i obejmuje następujące obszary, które w procesie diagnostyczno- analitycznym zostały wyróżnione jako kluczowe dla rozwiązywania problemów społecznych w perspektywie czasowej 2016 – 2023.

Analiza SWOT obejmuje usystematyzowane obszary, w których Gmina realizuje zadania z zakresu polityki społecznej:

- **edukacja**
- **pomoc społeczna**
- **ochrona zdrowia**
- **kultura, sport i turystyka**
- **rynek pracy i bezrobocie**

EDUKACJA	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Wysoko wykwalifikowana, wykształcona, kreatywna kadra pedagogiczna • Potencjał innowacyjny, otwartość kadry oświaty w gminie • Dobra współpraca pomiędzy instytucjami (szkoły, poradnie, świetlica) • Dobra oferta edukacyjna • Zaangażowani rodzice • Dobre warunki lokalowe i zaplecze sportowo- rekreacyjne • Indywidualizacja nauczania 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak żłobków • Ograniczone środki na bazę dydaktyczną – modernizację (pomoce, wyposażenie, komputery) • Długie oczekiwanie na badania i terapię np. psychologiczną, logopedyczną • Niewydolni i bierni rodzice • Niewystarczająca oferta edukacyjna dla uczniów niepełnosprawnych • Brak placówek wczesnego wspomaganie rozwoju dla dzieci niepełnosprawnych • Brak grup wsparcia dla rodziców
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Pozyskiwanie dodatkowych środków z funduszy unijnych • Udział w programach pomocowych – Bezpieczna+, Narodowy Fundusz Rozwoju Czytelnictwa • Wykorzystanie zasobów ludzkich • Promocja ofert szkoły • Współpraca międzyinstytucjonalna 	<ul style="list-style-type: none"> • Niż demograficzny, wyludnianie gminy i emigracja zarobkowa • Niepewność zatrudnienia • Pogłębiający się procesy wykluczenia społecznego • Biurokratyzacja • Niestabilność przepisów oświatowych, zmiany prawa oświatowego • Zniechęcenie społeczne do aktywności

POMOC SPOŁECZNA	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Młoda, wykwalifikowana i kreatywna kadra • Chęć do działania • Pomoc dla ludzi starszych- usługi opiekuńcze • Pewność finansowa • Stabilność instytucjonalna • Bardzo dobrze wyszkolona i wyspecjalizowana kadra pomocy społecznej • Umiejętność pozyskiwania środków UE • Dobre wyposażenie jednostki pomocy społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak współpracy pomiędzy instytucjami • Brak dostępu do pomocy psychologicznej i prawnej • Marazm społeczny • Migracja ludzi młodych z dużym potencjałem • Zbyt mała ilość środków finansowych na realizację działań pomocowych i profilaktycznych • Niewystarczająca liczba asystentów rodzinnych • Niewystarczająca ilość poradnictwa specjalistycznego dla rodzin • Wypalenie zawodowe kadry (brak superwizji i działań wspierających)
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych • Stabilność instytucjonalna • Programy celowe • Cykliczne superwizje kadry pomocy społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> • Niekorzystne zjawiska demograficzne • Większa liczba dzieci niepełnosprawnych • Wzrastająca dezintegracja i patologizacja społeczna • Starzenie się społeczeństwa • Euro -sieroctwo • Narastająca migracja ludzi młodych wynikająca z braku szans rozwoju społeczno- zawodowego • Zmiana przepisów • Zmniejszające się środki finansowe przeznaczane na pomoc społeczną

OCHRONA ZDROWIA	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Dobry sprzęt medyczny • Wystarczająca liczba POZ • Zwiększająca się liczba świadczeń 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak lekarzy specjalistów • Brak gabinetów rehabilitacji • Brak lekarza ginekologa • Zbyt długi okres oczekiwania do specjalistycznego leczenia • Mały dostęp do terapii psychiatrycznej • Mała liczba psychoterapeutów • Opór społeczny (stereotypy, stygmatyzacja społeczna)
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Środki zewnętrzne na profilaktykę i ochronę zdrowia • Programy ogólnopolskie (profilaktyczne) • Działania organizacji pozarządowych • Współpraca instytucjonalna • Możliwość adaptacji budynku ośrodka zdrowia 	<ul style="list-style-type: none"> • Starzejące się społeczeństwo • Wzrost liczby chorób cywilizacyjnych • Wzrost kosztów leczenia • Ubożące społeczeństwo • Duże obciążenie budżetu państwa z tytułu świadczonych usług • Migracja ludzi wykształconych sprawujących opiekę medyczną • Wysokie koszty społeczne

KULTURA, SPORT I TURYSTYKA	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Ludzie pasjonaci • Bogate dziedzictwo kulturowe i historyczne • Baza lokalowa (GOK, Biblioteka) • Kultura ludowa (zespoły ludowe, kapele, grupy teatralne, KGW) • Bogata oferta kulturalna (konkursy, przeglądy, festiwale) • Dostęp i szeroka oferta biblioteki i domu kultury • Promocja • Walory turystyczne gminy 	<ul style="list-style-type: none"> • Bariery komunikacyjne • Ograniczona możliwość aplikowania o środki z UE • Bariera transportowa • Niskie zainteresowanie kulturą wśród odbiorców • Mała wiedza i świadomość mieszkańców gminy • Niedostateczna ilość pracowników • Brak szkoleń dla kadry • Ubóstwo • Słaba współpraca międzyinstytucjonalna
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Pozyskiwanie środków z UE • Bogata historia, eksplorowanie historii i tradycji • Współpraca z instytucjami, gminami, powiatami • Czerpanie z ludowych artystów • Szkolenia dla kadry • Rozwój agroturystyki • Większa promocja gminy 	<ul style="list-style-type: none"> • Mała aktywność społeczna • Niskie zainteresowanie kulturą wśród młodych • Media (Internet, telewizja) • Spadające zainteresowanie kulturą społeczności gminy • Niż demograficzny • Apatia społeczna • Brak potencjału ludzkiego w perspektywie czasu • Wyludnianie się gminy • Starzenie się społeczeństwa

RYNEK PRACY I BEZROBOCIE	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Duża liczba z wykształceniem wyższym osób młodych • Zwiększająca się liczba osób rozpoczynająca własną działalność gospodarczą • Bogata oferta wsparcia • Położenie gminy (walory turystyczne i krajobrazowe) 	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększająca się liczba osób długotrwale bezrobotnych • Mała liczba zakładów pracy • Małe środki na aktywizację osób bezrobotnych • Mała liczba ofert pracy • Brak doświadczenia zawodowego osób bezrobotnych • Duża liczba osób bez kwalifikacji zawodowych • Pracodawcy nie chcą zatrudniać (dużo osób pracujących „na czarno”) • Brak środków na przekwalifikowanie się • Niskie wykształcenie mieszkańców gminy • Odległość od miasta
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój agroturystyki • Możliwość pozyskania środków z funduszy unijnych i krajowych • Współpraca z instytucjami rynku pracy i organizacjami pozarządowymi z poza gminy • Rozwój ekonomii społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak komunikacji • Migracja zarobkowa • Częste zmiany przepisów prawnych • Zwiększające się koszty pracy • Wyludnianie się gminy • Niż demograficzny i starzenie się społeczeństwa

11. Podsumowanie diagnozy

Diagnoza przeprowadzona w ramach Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Grabowiec obejmowała kilkanaście zagadnień. Jej wyniki posłużyły, po ich nałożeniu na kompetencje samorządu gminnego, do opracowania założeń polityki społecznej gminy na lata 2016 - 2023. Zostały one przedstawione w części programowej Strategii i zawierają działania, które powinny przyczynić się do zminimalizowania problemów społecznych tak występujących w gminie obecnie, jak i w najbliższych latach. Działania te są wyznaczone w następujących obszarach:

1. Przeciwdziałanie bezrobociu, ubóstwu oraz zapobieganie ich skutkom poprzez:

- wsparcie bezrobotnych i poszukujących pracy
- zapewnienie ubogim bezpieczeństwa socjalnego
- wielowymiarowa pomoc osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym
- promowanie innowacji i przedsiębiorczości.

2. Wspieranie rodzin oraz wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży poprzez:

- wzmacnianie rodzin, podnoszenie poziomu ich funkcjonowania
- pomoc dzieciom i młodzieży w kształceniu i wszechstronnym rozwoju
- przeciwdziałanie przestępczości, w tym wśród nieletnich
- zwiększenie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców gminy a w szczególności rodzin z dziećmi.

3. Utrzymanie rodzin, osób starszych i niepełnosprawnych w środowisku zamieszkania oraz umożliwienie im udziału w życiu społecznym poprzez:

- usprawnianie osób starszych i zapewnienie im właściwej opieki
- ograniczenie skutków niepełnosprawności oraz aktywizację społeczną i zawodową osób niepełnosprawnych.
- wykorzystanie potencjału wiedzy osób starszych
- zaspokajanie potrzeb mieszkańców w zakresie ochrony zdrowia.

4. Przeciwdziałanie i zapobieganie uzależnieniom i przemocy w rodzinie:

- wsparcie rodzin i osób dotkniętych problemami uzależnień i przemocy w rodzinie
- stworzenie systemu pomocy interdyscyplinarnej dla osób dotkniętych uzależnieniami i przemocą w rodzinie.

5. Rozwój kapitału społecznego i ludzkiego poprzez:

- doskonalenie kadr i służb pomocowych oraz rozwijanie infrastruktury socjalnej
- wspieranie instytucji społeczeństwa obywatelskiego
- współpracę z lokalnymi organizacjami pozarządowymi.

IV CZĘŚĆ PROGRAMOWA

W części programowej Strategii zawierają się odpowiednio: misja i wizja gminy w kontekście rozwiązywania problemów społecznych oraz wyznaczone do realizacji na lata 2016 - 2023 cele strategiczne i operacyjne oraz kierunki działań. Ponadto przedstawiono także harmonogram wdrażania Strategii oraz działania na rzecz monitoringu i ewaluacji wdrażania Strategii.

1. Misja i wizja, cele oraz kierunki działań i harmonogram

Misja wyraża wartości, jakie należałoby w wyniku wdrażania Strategii osiągnąć. Natomiast wieloszczeblowy układ celów strategicznych określa ogólną orientację działań wspomagających rozwój (wybór drogi), kierunki rozwoju, dziedziny działań i zbiorcze zadania strategiczne określone mianem celów operacyjnych oraz szczegółowe zasady wspierania rozwoju.

Misja – to wyróżniona przyczyna, wiązka celów, która uzasadnia podjęcie działań dla rozwoju polityki społecznej. Misja Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych wynika z wartości preferowanych przez tę dziedzinę: postępu społecznego, wzrostu warunków życia i wyrównywania szans.

Biorąc pod uwagę uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne Gminy Grabowiec oraz rolę i znaczenie gminy w regionie misję Gminy Grabowiec w kontekście problematyki rozwiązywania problemów społecznych sformułowano następująco:

**MISJĄ GMINY GRABOWIEC JEST ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW
SPOŁECZNYCH JEJ MIESZKAŃCÓW**

Wypełnienie przyjętej misji jest uwarunkowane realizacją przedstawionych na kolejnych stronach celów strategicznych i operacyjnych oraz kierunków działań. Realizacja misji i związanych z nią celów strategicznych nie jest aktem jednorazowym, ale długotrwałym

procesem strategicznym. Mieszkańcy gminy wraz z terytorium, które zamieszkują, tworzą wspólnotę zwaną samorządem terytorialnym.

Wizja organizacji stanowi pewne wyobrażenie tego, jak będzie ona wyglądała w przyszłości, jaką odegra rolę, jaką pozycję zajmie. Wytycza ogólny kierunek dla organizacji ale jest czymś dynamicznym, co może zmieniać się w czasie. Zawiera w sobie element marzycielski, jest wyzwaniem. Wizję Gminy Grabowiec w perspektywie czasowej do 2023 roku sformułowano w sposób następujący:

**GMINA GRABOWIEC BEZPIECZNYM I PRZYJAZNYM MIEJSCEM
DO ŻYCIA**

Rolą władz gminy jest działanie na rzecz swojej wspólnoty samorządowej, tj. na rzecz jej mieszkańców. Dobro mieszkańców i służba im winna być głównym zamierzeniem każdego organu władzy samorządowej. Trudną rolą zarządzającego jest pogodzenie częstokroć rozbieżnych interesów mieszkańców gminy.

Na podstawie dokonanej analizy SWOT i diagnozy obszarów problemowych wyróżniono następujące cele strategiczne, których osiągnięcie zaplanowano w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Grabowiec na lata 2016- 2023:

1. Przeciwdziałanie bezrobociu i ubóstwu na terenie Gminy Grabowiec oraz zapobieganie ich skutkom w horyzoncie czasowym 2016 - 2023.

2. Efektywne wspieranie rodzin oraz wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży w horyzoncie czasowym 2016- 2023.

3. Utrzymanie rodzin, osób starszych i niepełnosprawnych w środowisku zamieszkania oraz umożliwienie im udziału w życiu społecznym w horyzoncie czasowym 2016- 2023.

4. Przeciwdziałanie i zapobieganie uzależnieniom i przemocy w rodzinie na terenie Gminy Grabowiec w horyzoncie czasowym 2016 - 2023.

5. Rozwój i promocja kapitału społecznego i ludzkiego w horyzoncie czasowym 2016 - 2023.

Określone w Strategii cele strategiczne i operacyjne wynikają z diagnozy potrzeb w zakresie polityki społecznej dokonanej podczas konsultacji społecznych z mieszkańcami gminy oraz wskaźników i statystyk dotyczących istotnych obszarów występowanie problemów społecznych.

CEL STRATEGICZNY NR 1

Przeciwdziałanie bezrobociu i ubóstwu na terenie Gminy Grabowiec oraz zapobieganie ich skutkom w horyzoncie czasowym 2016- 2023.

CELE OPERACYJNE

1. Wsparcie osób bezrobotnych i poszukujących pracy.
2. Zapewnienie ubogim bezpieczeństwa socjalnego.
3. Wielowymiarowa pomoc osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym.
4. Promowanie innowacji i przedsiębiorczości

KIERUNKI DZIAŁAŃ DO CELU OPERACYJNEGO NR 1

1. Podejmowanie współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy w zakresie upowszechniania ofert pracy, informacji o wolnych miejscach pracy, usługach poradnictwa zawodowego, szkoleniach, przygotowaniu zawodowym dorosłych i stażach oraz organizacji robót publicznych, prac interwencyjnych i zatrudnienia socjalnego oraz współpraca w zakresie realizacji Programu Aktywizacja i Integracja (PAI).
2. Prowadzenie pracy socjalnej z osobami bezrobotnymi w tym w oparciu o kontrakt socjalny i programy aktywności lokalnej.
3. Zmniejszanie skutków bezrobocia poprzez pomoc finansową i rzeczową udzielaną przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Grabowcu.
4. Wpływanie na dostosowywanie kierunków kształcenia do potrzeb lokalnego rynku pracy.
5. Opracowanie i realizowanie projektów służących aktywizacji osób bezrobotnych, w tym współfinansowanych z funduszy zewnętrznych, np. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej (min. PO WER, RPO WL, PAI).
6. Podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo.

KIERUNKI DZIAŁAŃ DO CELU OPERACYJNEGO NR 2

1. Monitorowanie bezpieczeństwa socjalnego mieszkańców gminy.
2. Wsparcie osób ubogich pracą socjalną, w tym poprzez zawieranie kontraktów socjalnych i realizację programów aktywności lokalnej.
3. Promowanie wśród zagrożonych utratą bezpieczeństwa socjalnego aktywnych postaw oraz samopomocy, np. pomocy sąsiedzkiej.
4. Udzielanie pomocy finansowej i rzeczowej osobom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej.
5. Zabezpieczenie potrzeb bytowych dzieci z rodzin ubogich, m.in. poprzez organizowanie dla nich dożywiania w szkołach, wypoczynku letniego i zimowego, wyposażenie ich w podręczniki i pomoce szkolne oraz odzież, a także zapewnienie im dostępu do alternatywnych form spędzania czasu wolnego.
6. Opracowanie, realizacja lub współudział w realizacji programów na rzecz zagrożonych i dotkniętych ubóstwem.
7. Powiększenie zasobów mieszkań komunalnych i socjalnych.
8. Podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz ubogich oraz z kościołem i związkami wyznaniowymi.

KIERUNKI DZIAŁAŃ DO CELU OPERACYJNEGO NR 3

1. Prowadzenie pracy socjalnej z osobami zagrożonymi i dotkniętymi wykluczeniem społecznym, w tym w oparciu o kontrakt socjalny i programy aktywności lokalnej.
2. Udzielanie pomocy finansowej i rzeczowej osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym i zapewnienie im dostępu do poradnictwa specjalistycznego i wsparcia medycznego.
3. Podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem i wykluczonych społecznie.

KIERUNKI DZIAŁAŃ DO CELU OPERACYJNEGO NR 4

1. Promocja i informowanie o możliwości pozyskania środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej i tworzenie miejsc pracy dla pracodawców.
2. Udzielanie jednorazowych środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej
3. Realizacja projektów o potencjale innowacyjnym w obszarze problematyce społecznej

HARMONOGRAM REALIZACJI DZIAŁAŃ
Działania ciągłe w okresie 2016- 2023
PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE
Wójt Gminy Grabowiec, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Grabowcu
PARTNERZY
Powiatowy Urząd Pracy w Zamościu, Organizacje pozarządowe działające w obszarze pomocy i integracji społecznej
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA
Budżet samorządowy (gminny) i centralny, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, Fundusz Pracy, inne programy, środki prywatne.
WSKAŹNIKI MONITOROWANE
<ul style="list-style-type: none"> • wysokość stopy bezrobocia • liczba osób bezrobotnych w gminie, w tym liczba osób objętych przez Powiatowy Urząd Pracy w Zamościu różnymi formami wsparcia • liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej • liczba beneficjentów systemu pomocy społecznej objętych wsparciem z powodu bezrobocia • liczba opracowanych i realizowanych projektów w zakresie aktywizacji grup zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz liczba osób nimi objętych • liczba dzieci z rodzin objętych pomocą społeczną objętych wsparciem • liczba rodzin opuszczających system pomocy społecznej • liczba projektów o potencjale innowacyjnym wdrożonych na terenie gminy • liczba osób bezrobotnych, które rozpoczęły działalność gospodarczą • liczba akcji informacyjno- promocyjnych dotyczących możliwości pozyskania środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej i tworzenie miejsc pracy dla

pracodawców

CZĘSTOTLIWOŚĆ POMIARU WSKAŹNIKÓW

Wskaźniki będą monitorowane i mierzone na koniec pierwszego kwartału roku następnego. Raport z pomiaru i wielkości osiągniętych wskaźników będzie sporządzony w formie sprawozdania rocznego.

CEL STRATEGICZNY NR 2

Efektywne wspieranie rodzin oraz wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży w horyzoncie czasowym 2016- 2023.

Szczegółowe działania w zakresie wspierania rodziny oraz profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, narkomanii i przemocy w rodzinie zawierają gminne programy wspierania rodziny, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii oraz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

CELE OPERACYJNE

1. Wzmacnianie rodzin, podnoszenie poziomu ich funkcjonowania.
2. Pomoc dzieciom i młodzieży w kształceniu i wszechstronnym rozwoju.
3. Przeciwdziałanie przestępczości, w tym wśród nieletnich oraz zwiększenie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców gminy a w szczególności rodzin z dziećmi.

KIERUNKI DZIAŁAŃ DO CELU OPERACYJNEGO NR 1

1. Zintensyfikowanie pracy socjalnej z rodzinami, w szczególności dotkniętymi bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych
2. Promowanie prawidłowego modelu rodziny oraz edukowanie rodzin w zakresie właściwego wypełniania ról rodzicielskich, m.in. przez pracowników socjalnych i pracowników placówek oświatowych i asystentów rodziny
3. Zatrudnianie asystentów rodziny oraz ustanawianie rodzin wspierających dla rodzin

przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz organizowanie dla nich szkoleń.

4. Udzielanie pomocy rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej przez GOPS

5. Zapewnienie rodzinom (w tym rodzinom z dziećmi niepełnosprawnymi) oraz osobom samotnie wychowującym dzieci szerszego dostępu do bezpłatnego poradnictwa specjalistycznego (rodzinnego, psychologiczno-pedagogicznego, prawnego) i terapii rodzinnej.

6. Zintegrowanie działań na rzecz rodziny i dziecka w gminie poprzez stałą współpracę placówek oświatowych i kulturalnych, jednostek pomocy społecznej i służby zdrowia, kuratorów sądowych, policji, organizacji pozarządowych i kościoła oraz związków wyznaniowych.

KIERUNKI DZIAŁAŃ DO CELU OPERACYJNEGO NR 2

1. Podnoszenie, jakości kształcenia i wsparcia w placówkach oświatowych, m.in. poprzez doskonalenie kadr nauczycielskich i zatrudnienie specjalistów oraz doposażenie szkół w niezbędny sprzęt i programy nauczania.
2. Rozwijanie oferty placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży (świetlice).
3. Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, m.in. poprzez zwiększenie dostępności zajęć wyrównawczych, kół zainteresowań i udzielanie pomocy w nauce.
4. Organizowanie oferty edukacyjnej dla uczniów uzdolnionych (np. w formie bezpłatnych zajęć), przyznawanie im stypendiów za wyniki w nauce i osiągnięcia sportowe.
5. Dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb uczniów niepełnosprawnych.
6. Wzbogacenie oferty dla dzieci i młodzieży do alternatywnych form spędzania czasu wolnego, m.in. poprzez rozszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych przy wykorzystaniu zasobów oświatowych, kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych gminy;
7. Rozwijanie infrastruktury umożliwiającej dzieciom i młodzieży spędzanie czasu wolnego i zwiększenie jej bezpłatnej dostępności, organizowanie wypoczynku.
8. Rozszerzenie oferty pomocy specjalistycznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w zakresie rehabilitacji zdrowia.

KIERUNKI DZIAŁAŃ DO CELU OPERACYJNEGO NR 3

1. Realizacja programów z zakresu profilaktyki przeciwdziałania przestępczości w tym wśród nieletnich.
2. Działania profilaktyczne i prewencyjne policji.
3. Realizacja akcji i kampanii promujących postawy i zachowania przyczyniające się do poprawy bezpieczeństwa mieszkańców gminy.

HARMONOGRAM REALIZACJI DZIAŁAŃ

Działania ciągłe w okresie 2016- 2023

PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE

Wójt Gminy Grabowiec, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Placówki Edukacyjne, Policja

PARTNERZY

PFRON, NFZ, organizacje pozarządowe działające na rzecz wspierania rodzin, dzieci i młodzieży oraz w obszarze edukacji.

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Budżet samorządowy (gminny, powiatowy) i centralny, fundusze zewnętrzne, m.in. PFRON, fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, organizacje pozarządowe.

WSKAŹNIKI MONITOROWANE

- liczba rodzin objętych pracą socjalną,
- liczba asystentów rodziny,
- liczba rodzin wspierających,
- liczba rodzin objętych wsparciem systemu pomocy społecznej,
- liczba osób i rodzin objętych poradnictwem specjalistycznym oraz liczba porad,
- liczba placówek oświatowych, świetlic socjoterapeutycznych oraz liczba dzieci i młodzieży objętych w ich ramach opieką,
- liczba uczniów szczególnie uzdolnionych objętych stypendium naukowym

- liczba projektów skierowanych do dzieci i młodzieży w zakresie alternatywnych form spędzania czasu wolnego
- ilość uczniów biorących udział w olimpiadach na szczeblu powiatowym i wojewódzkim
- liczba programów z zakresu profilaktyki przeciwdziałania przestępczości
- akcji i kampanii promujących postawy i zachowania przyczyniające się do poprawy bezpieczeństwa

CZĘSTOTLIWOŚĆ POMIARU WSKAŹNIKÓW

Wskaźniki będą monitorowane i mierzone na koniec pierwszego kwartału roku następnego. Raport z pomiaru i wielkości osiągniętych wskaźników będzie sporządzony w formie sprawozdania rocznego.

CEL STRATEGICZNY NR 3

Utrzymanie rodzin, osób starszych i niepełnosprawnych w środowisku zamieszkania oraz umożliwienie im udziału w życiu społecznym w horyzoncie czasowym 2016 - 2023.

CELE OPERACYJNE

1. Aktywizowanie osób starszych i zapewnienie im właściwej opieki oraz wykorzystanie potencjału wiedzy osób starszych.
2. Ograniczenie skutków niepełnosprawności oraz aktywizacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych w Gminie Grabowiec.
3. Zaspokajanie potrzeb mieszkańców w zakresie ochrony zdrowia.

KIERUNKI DZIAŁAŃ DO CELU OPERACYJNEGO NR 1

1. Prowadzenie pracy socjalnej z osobami starszymi.
2. Udzielanie pomocy finansowej i rzeczowej osobom starszym zgodnie z przepisami obowiązującego prawa.
3. Poprawa dostępności i jakości usług opiekuńczych, obejmujących pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, opiekę zdrowotną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem
4. Tworzenie dziennych domów pomocy społecznej
5. Rozwijanie aktywnych i zdrowych form spędzania czasu wolnego przez osoby starsze – zaspokajanie ich potrzeb kulturalno-społecznych, rekreacyjnych i edukacyjnych poprzez organizowanie cyklicznych imprez, spotkań integracyjnych, zajęć, wycieczek, podjęcie działań w kierunku zwiększania ilości i wspierania klubów seniora.
6. Zwiększenie dostępu osób starszych do informacji o możliwych formach wsparcia.
7. Podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób starszych oraz z kościołem w opracowaniu wspólnych obszarów działania.
8. Pozyskiwanie wolontariuszy mogących wspierać osoby starsze.

KIERUNKI DZIAŁAŃ DO CELU OPERACYJNEGO NR 2

1. Podnoszenie świadomości społecznej na temat osób niepełnosprawnych.
2. Prowadzenie pracy socjalnej z osobami niepełnosprawnymi.
3. Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych będących w wieku aktywności zawodowej.
4. Udzielanie pomocy finansowej i rzeczowej osobom niepełnosprawnym zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa.
4. Zwiększenie dostępu osób niepełnosprawnych do informacji o prawach i uprawnieniach, m.in. poprzez wykorzystanie sieci Internet.
6. Przeciwdziałanie izolacji osób niepełnosprawnych, m.in. poprzez podejmowanie inicjatyw umożliwiających ich integrację
7. Inicjowanie współpracy w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych.
8. Podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych.
9. Stwarzanie możliwości udziału w działaniach kulturalnych i rozwijania swoich pasji przez osoby niepełnosprawne.

KIERUNKI DZIAŁAŃ DO CELU OPERACYJNEGO NR 3

1. Realizacja programów z zakresu profilaktyki i ochrony zdrowia.
2. Promocja zdrowego i aktywnego trybu życia poprzez akcje i kampanie informacyjne.
3. Czynne uczestnictwo w ogólnopolskich kampaniach dotyczących profilaktyki i ochrony zdrowia.

HARMONOGRAM REALIZACJI DZIAŁAŃ

Działania ciągłe w okresie 2016- 2023

PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE

Wójt Gminy Grabowiec, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, placówki ochrony zdrowia.

PARTNERZY

Organizacje pozarządowe działające w obszarze pomocy i integracji społecznej i zdrowia, PFRON, Powiatowy Urząd Pracy w Zamościu.

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Budżet samorządowy (gminny, powiatowy) i centralny, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, Fundusz Pracy, inne programy, organizacje pozarządowe, fundusze PFRON.

WSKAŹNIKI MONITOROWANE

- liczba osób w wieku poprodukcyjnym i ich udział w ogóle mieszkańców,
- liczba osób niepełnosprawnych objętych wsparciem z systemu pomocy społecznej,
- liczba osób objętych usługami opiekuńczymi oraz specjalistycznymi usługami opiekuńczymi,
- liczba osób korzystających z klubu seniora,
- liczba nowopowstałych i istniejących objętych wsparciem klubów seniora
- liczba zlikwidowanych barier architektonicznych,
- liczba osób niepełnosprawnych w wieku aktywności zawodowej które skorzystały ze

wsparcia powiatowego urzędu pracy

- liczba projektów skierowanych do osób starszych i niepełnosprawnych
- liczba programów profilaktycznych z zakresu ochrony zdrowia
- liczba kampanii prozdrowotnych

CZĘSTOTLIWOŚĆ POMIARU WSKAŹNIKÓW

Wskaźniki będą monitorowane i mierzone na koniec pierwszego kwartału roku następnego. Raport z pomiaru i wielkości osiągniętych wskaźników będzie sporządzony w formie sprawozdania rocznego.

CEL STRATEGICZNY NR 4

Przeciwdziałanie i zapobieganie uzależnieniom i przemocy w rodzinie na terenie Gminy Grabowiec w horyzoncie czasowym 2016 - 2023.

CELE OPERACYJNE

1. Wsparcie rodzin i osób dotkniętych problemami uzależnień i przemocy w rodzinie.
2. Stworzenie systemu pomocy interdyscyplinarnej dla osób dotkniętych uzależnieniami i przemocą w rodzinie.

KIERUNKI DZIAŁAŃ DO CELU OPERACYJNEGO NR 1- 2

1. Zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych
2. Zapewnienie rodzinom dotkniętym problemem uzależnień i przemocy w rodzinie szerszego dostępu do wsparcia psychologicznego, prawnego i społecznego.
3. Zintensyfikowanie profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej i szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów uzależnień i przemocy w rodzinie.
4. Prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
5. Zintensyfikowanie działalności Zespołu Interdyscyplinarnego ds. przemocy w rodzinie .

6. Podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób dotkniętych problemem uzależnień i przemocy w rodzinie.

HARMONOGRAM REALIZACJI DZIAŁAŃ

Działania ciągłe w okresie 2016- 2023

PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE

Wójt Gminy Grabowiec, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Policja

PARTNERZY

Organizacje pozarządowe, PARPA, szkoły, placówki ochrony zdrowia

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Budżet samorządowy (gminny, powiatowy) i centralny, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, organizacje pozarządowe.

WSKAŹNIKI MONITOROWANE

- liczba rodzin objętych wsparciem psychologicznym, prawnym oraz z systemu pomocy społecznej z powodu uzależnień i przemocy w rodzinie
- liczba przedsięwzięć realizowanych w ramach działalności informacyjnej, edukacyjnej i szkoleniowej
- liczba osób objętych oddziaływaniem Zespołu Interdyscyplinarnego
- liczba założonych i prowadzonych Niebieskich Kart
- liczba osób objętych pomocą społeczną ze względu na przemoc
- liczba osób uzależnionych od alkoholu stosujących przemoc które skorzystały z pomocy terapeutycznej i rehabilitacji dla osób uzależnionych od alkoholu
- liczba osób stosujących przemoc w rodzinie skierowanych na badania biegłych sądowych w celu wydania opinii w przedmiocie uzależnienia od alkoholu

CZĘSTOTLIWOŚĆ POMIARU WSKAŹNIKÓW

Wskaźniki będą monitorowane i mierzone na koniec pierwszego kwartału roku następnego. Raport z pomiaru i wielkości osiągniętych wskaźników będzie sporządzony w formie sprawozdania rocznego.

CEL STRATEGICZNY NR 5

Rozwój i promocja kapitału społecznego i ludzkiego w horyzoncie czasowym 2016 - 2023.

CELE OPERACYJNE

1. Doskonalenie kadr instytucji i służb pomocowych oraz rozwijanie infrastruktury socjalnej.
2. Aktywizacja społeczności lokalnej.
3. Promocja i rozwój przedsiębiorczości społecznej (ekonomii społecznej).

KIERUNKI DZIAŁAŃ DO CELU OPERACYJNEGO NR 1

1. Kontynuowanie działania w zakresie ustawicznego kształcenia kadr.
2. Zatrudnianie asystentów rodziny.
3. Rozwijanie infrastruktury socjalnej w gminie poprzez poszerzenie oferty już działających jednostek oraz utworzenie, w razie potrzeby, nowych.
4. Projektowanie i wdrażanie nowych instrumentów i usług służących podniesieniu, jakości świadczonej pomocy.

KIERUNKI DZIAŁAŃ DO CELU OPERACYJNEGO NR 2

1. Kontynuowanie realizacji zadań z zakresu rozwiązywania problemów społecznych przy współpracy z sektorem pozarządowym oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność

pożytku publicznego.

2. Inicjowanie w gminie działalności nowych organizacji pozarządowych funkcjonujących w obszarze polityki społecznej.
3. Realizacja działań i projektów na rzecz aktywizacji społeczności lokalnej.
4. Zwiększenie dostępności informacji o sektorze pozarządowym działającym w gminie.
5. Zachęcanie mieszkańców gminy do udziału w rozwiązywaniu lokalnych problemów społecznych oraz wspieranie inicjatyw społecznych.
6. Propagowanie idei wolontariatu oraz pozyskiwanie wolontariuszy do udziału w realizacji zadań dotyczących rozwiązywania problemów społecznych.

KIERUNKI DZIAŁAŃ DO CELU OPERACYJNEGO NR 3

1. Organizacja kampanii promocyjno- informacyjnych dotyczących ekonomii społecznej.
2. Propagowanie idei przedsiębiorczości społecznej wśród mieszkańców gminy.
3. Realizacji projektów z zakresu ekonomii społecznej na terenie gminy.

HARMONOGRAM REALIZACJI DZIAŁAŃ

Działania ciągłe w okresie 2016- 2023

PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE

Wójt Gminy Grabowiec, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej

PARTNERZY

ROPS w Lublinie, organizacje pozarządowe, instytucje kultury, instytucje wspierania otoczenia sektora ekonomii społecznej,

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Budżet samorządowy (gminny, powiatowy) i centralny, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, organizacje pozarządowe.

WSKAŹNIKI MONITOROWANE

- liczba szkoleń, w których uczestniczyła kadra pomocy społecznej,
- liczba asystentów rodziny,
- liczba kampanii promocyjno- informacyjnych dotyczących ekonomii społecznej

CZĘSTOTLIWOŚĆ POMIARU WSKAŹNIKÓW

Wskaźniki będą monitorowane i mierzone na koniec pierwszego kwartału roku następnego. Raport z pomiaru i wielkości osiągniętych wskaźników będzie sporządzony w formie sprawozdania rocznego.

2. Monitoring i ewaluacja wdrażania strategii

Koordynatorem realizacji działań wyznaczonych w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Grabowiec na lata 2016 - 2023 będzie Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Grabowcu.

Monitoring zapisów strategicznych, polegający na systematycznym zbieraniu i analizowaniu informacji dotyczących realizowanych bądź zrealizowanych już działań, będzie prowadzony przez Zespół ds. Aktualizacji Strategii Rozwiązywania. Gromadzone dane pozwolą zidentyfikować i rozwiązać problemy, które pojawią się w trakcie wdrażania dokumentu, oraz stwierdzić, czy wyznaczone działania zmierzają w słusznym kierunku i przynoszą zakładane zmiany.

Zespół będzie oceniał poziom wdrożenia zapisów strategicznych raz na rok. Do oceny stopnia wdrożenia wyznaczonych działań zostaną wykorzystane m.in. sformułowane pod każdym celem strategicznym wskaźniki monitoringowe. W przypadku części danych może zaistnieć potrzeba przeprowadzenia badań ankietowych wśród mieszkańców gminy oraz w kluczowych dla rozwiązywania lokalnych problemów społecznych podmiotach.

Przygotowany wykaz nie wyczerpuje wszystkich wskaźników, jakie mogą być zastosowane w procesie monitorowania realizacji Strategii. W miarę rozwoju systemu monitorowania dokumentu będą mogły zostać zidentyfikowane nowe wskaźniki, które w odpowiedni sposób będą charakteryzowały przebieg realizacji podejmowanych działań.

Metody jakie zostaną wykorzystane do monitoringu i ewaluacji Strategii to:

- gromadzenie danych
- prowadzenie dokumentacji fotograficznej
- badania ankietowe
- analiza danych statystycznych
- analiza porównawcza
- wywiady
- obserwacje

3. Konsultacje społeczne

Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2016 – 2023 poddana została konsultacjom społecznym, które pozwoliły na zbudowanie wzajemnego zaufania i zrozumienia przy realizacji działań wynikających ze Strategii. Zachowana została zasada partnerstwa, która wyraża się w przyznaniu równego prawa do wyrażenia głosu i zaprezentowania opinii dotyczących celów i działań określonych w projekcie Strategii. Naszym celem było zebranie możliwie szerokiego i reprezentatywnego spektrum opinii na temat projektu.

Autorzy Strategii przy jej konsultacji przyjęli klasyczny model drabiny partycypacji zgodnie z którym odbywała się ona na trzech poziomach tj.:

- informowanie – poinformowanie społeczności lokalnej o działaniach i zamierzeniach w zawiązku z tworzeniem nowego dokumentu strategicznego
- konsultowanie – na tym poziomie władze publiczne przed podjęciem decyzji zasięgają opinii społeczeństwa. Ich stanowisko konfrontowane jest z opinią publiczną i może pod jej wpływem ulec modyfikacji
- współdecydowanie – zaproszenie przedstawicieli różnych grup społecznych do wspólnego podejmowania decyzji. Założeniem tego modelu jest partnerskie wypracowanie wspólnego stanowiska.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Grabowiec została uspołeczniona w następujący sposób:

- Poinformowanie społeczności lokalnej o tym co robimy i co zamierzamy robić
- Uzyskanie informacji o potrzebach, punktach widzenia, preferencjach ludności
- Uzyskanie akceptacji, przyjęcie naszego rozwiązania za swoje przez możliwie wiele osób
- Udział mieszkańców lub reprezentantów różnych środowisk w opracowaniu planu

W ramach procesu uspołecznienia Strategii odbyły się warsztaty robocze z udziałem społeczności lokalnej i przedstawicieli różnych grup społecznych z terenu gminy przy których udziale dokonano diagnozy problemów społecznych, zrobiono analizę SWOT, określono misję i wizję dla gminy oraz wyznaczono cele, działania i harmonogram a także wskaźniki podlegające monitorowaniu i ewaluacji. Ponadto po opracowaniu projektu Strategii została ona zamieszczona na stronie internetowej Gminy celem dalszych konsultacji dokumentu przez zainteresowane osoby i instytucje.

V UWAGI KOŃCOWE

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Grabowiec na lata 2016 – 2023 jest kontynuacją realizacji Strategii na lata 2006 - 2015. Stanowi jednak bardziej kompleksową analizę sytuacji gminy w aspekcie polityki społecznej. Strategia precyzuje zadania samorządu powiatowego w zakresie problemów społecznych i nakreśla pożądane kierunki ich działania. Jako wieloletni dokument planistyczny, będzie wymagała uszczegółowienia i precyzowania w trakcie okresu wdrożeniowego. Zakłada realizację wielu powiązanych ze sobą działań. Niektóre z nich mogą być jednak wykonywane niezależnie, ale wszystkie stanowią zwartą konstrukcję głównego celu, jakim jest zbudowanie zintegrowanego systemu wsparcia społecznego zapobiegającego wykluczeniu i marginalizacji osób oraz grup społecznych.

Skuteczność realizacji Strategii uzależniona będzie od wielu czynników a przede wszystkim od zaangażowania administracji samorządowej, współdziałania instytucji i organizacji pozarządowych działających na lokalnym terenie oraz wielkości pozyskanych środków.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych jest szansą na optymalne wykorzystanie potencjału wszystkich partnerów polityki społecznej. To szansa na uruchomienie procesów aktywizacji społeczności lokalnej, to wreszcie możliwość powołania lokalnych koalicji, porozumień na rzecz realizacji konkretnych projektów i programów społecznych.

Wykorzystanie tej szansy leży głównie po stronie samorządu, który może włączyć organizacje społeczne do współdziałania.

Przedstawione w Strategii działania są niezbędne do zbudowania podstaw zintegrowanego systemu wsparcia społecznego, rozwoju mieszkańców gminy oraz zapobiegania marginalizacji i wykluczeniu, a w perspektywie do realizacji misji Gminy Grabowiec.

Autorzy dokumentu pragną złożyć serdeczne podziękowania wszystkim tym, którzy uczestniczyli w jego budowie, przyczyniając się do identyfikacji problemów społecznych występujących w gminie. Jednocześnie chcą wyrazić nadzieję na dalszą współpracę w realizacji zapisów Strategii.

VI SPIS RYCIN I TABEL

Spis Rycin

Ryc. 1 Gmina Grabowiec

Ryc. 2 Gmina Grabowiec na tle gmin powiatu zamojskiego

Spis Tabel

Tabela 1. Struktura ludności w Gminie Grabowiec na koniec 2014 roku

Tabela 2. Struktura wiekowa ludności Gminy Grabowiec w latach 2012 – 2014

Tabela 3. Ruch naturalny ludności gminy w latach 2012 – 2014

Tabela 4. Ruch migracyjny ludności gminy w latach 2012 – 2014

Tabela 5. Bezrobotni w Gminie Grabowiec według płci w latach 2012 – 2014

Tabela 6. Stopa bezrobocia w powiecie, województwie i w kraju w latach 2012 - 2014

Tabela 7. Struktura bezrobocia w Gminie Grabowiec na koniec 2014 roku

Tabela 8. Edukacja w Gminie Grabowiec

Tabela 9. Ludność gminy według edukacyjnych grup wieku w 2014 r.

Tabela 10. Wykaz placówek służby zdrowia zapewniających podstawową opiekę zdrowotną

Tabela 11. Dane dotyczące przestępczości na terenie Gminy

Tabela 12. Środki finansowe wydatkowane przez ośrodek pomocy społecznej w latach 2012 - 2014

Tabela 13. Beneficjenci pomocy społecznej w Gminie Grabowiec w latach 2012 - 2014

Tabela 14. Powody przyznawania pomocy społecznej w Gminie Grabowiec w latach 2012 - 2014

Tabela 15. Ilość osób korzystających z pomocy społecznej ze względu na niepełnosprawność w Gminie Grabowiec w latach 2012 - 2014

Tabela 16. Populacje osób, u których występują różne kategorie problemów alkoholowych

Tabela 17. Środki finansowe przeznaczone na profilaktykę i rozwiązywanie problemów uzależnień w Gminie Grabowiec w latach 2012 - 2014

Tabela 18. Wykaz działalności zespołu interdyscyplinarnego w Gminie Grabowiec w latach 2012 - 2013

Spis wykresów

Wykres 1. Struktura wykształcenia ludności w powiecie zamojskim (wieś)

Wykres 2. Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem